

ՏԻՆԻ, ԱԽԼԱԳԻ, ՖԵՆՆԻ ՎԷ ՍԻՅԱՍԻ ՀԱՖԹԱԼԸԳ ՂԱԶԵԹԱ

ՃԻԼՏ 2

ԻՍԹԱՆՊՈԼ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25, 1912.

Ն⁰ 43

ՊԵՆՏԻ ՄԱԽՍՈՒՍԼԱՐ

«ՏԻՒՇՄԵՆԼԵՐԻՆԻՋԻ ՍԷՎԻՆԻՋ»

Պու կիւն Բապարմըզն պու էմրինէ հնալիմիզին նազարը տիգդաթընը ճէլպ ու տալէթ հտէրէք պու իլահի ֆարզը թէէքիս էթմէնին վազթը տըր տէյու զանն էտէրիդ: Հէր թարաֆտա մուհարէպէ թէտարիքլէրի կէօրիւմէքտէ տիր: Էհալի «Հաւպ, հաւպ,» տէյու նիտա էտիյոր, վէ պէօլիւք պէօլիւք աւքէրլէր շէհարին սօգազլարընտա մէվղուն ատըմլարլա կիտէրքէն, սանըրսըն անլէրին տէ սյազլարը օ սէտայը աքս էտէրէք «Հաւպ, հաւպ,» տէյու նիտա էտիյոր: Մուհարէպէ տէհչէթլի պիր խուսումէթ ֆիլի տիր: Հէր իքի թարաֆ տա պիրի պիրլէրի ալէյինտէ լանէթլէր եաղաըրըլար: Վէ մաւաղ Ալլահ պիր տէֆա հարպ լիսանլա տէյիլ, թօփ վէ թիւֆէնքլէ պաշլարսա, օ զէման պու տիւլմէնլիքլէր գանլը լանէթլէր սուրէթինտէ իճրա օլունաճաղլար: Աւքէրլէրին եանլարընտաքի սիւնկիւլէր, օմու զլարընտաքի մալգէրլէր, աւապալարտաքի թօփլար, հէփ «Գա՛ն, գա՛ն,» տէյու նիտա էտիյորլար: Նէ՞ գանըր Գօյուն վէ սրզըրլար գանըր տէյիլ, ատէմլէր գանըր, միլլէթլէր չիչէյի օլան գահրիման եիկիթլէր գանըր, սուրէթ-

ուլլահտա եարատըմըլ օլան ինսանլար գանըր: Ատէմլէր հէփ գանա սուսամըշլար: Գան գօգուսու ալընճա, եէրլէրինտէ րահաթ տուրամայօրլար: «Պիզի մէյտանը հարպա գուլաղուզլայըն,» տէյէ ճէնէրալլարընը թաճիզ էտիյօրլար:

Նէ՞ տիր պու հալ: Ինսանտա խունրիզ հայվանլա՞ր իշթիհասը մը վար, քէնտի ճինսինին գանընը իշմէք սէվտասը մը վար: Պու մը տըր ինսան: Տարուինին տէտիլի կիպի, անըն տաւարլարընտա վուհուշ գանը՞ մը տէվր էտիյօր: Էկէր ֆիլվազը էօյլէ իսէ պիլէ, ինսանտա հայվանիտէն եիւքսէք պիր գուլվէի հաքիմէ եօգ մը քի, պու իչէրիմիզտէ եաթան ճանվէրի զապթ ու խտարէ էտէ:

Էյվահ, տահա պէչէրիյէթ պու մուհարէպէ լէքէսինի իւզէրինտէն երգայամատը: Եիրմինճի ասըր միւնէվլէրտէ իզ, տահա թէտարիքեաթը հարպիյէ, տահա հարպ թէհտիտլէրի, տահա գանըր հարպ մէյտանլարը !

Վազատ՝ «Հարպ պաղէն թէպրիյէ օյունուր» տէյօրըլ: Պիր ֆէրտին հազգ վէ հազիգաթ իշին ֆէտաի ճան էթմէյէ հազրը պուլունմասը ճաիզ օլտուղու միսիլլիւ, միլլէթլէր տախի ալին էսապար իշին մուհարէպէ էտէպիրիլլէր: Լաքին նէ՞ չարէ

քի, ֆերտիլիտ արասնտա զուհուր էտէն միւնազաւարտա օլտուղու կիպի, միլլէթ-լէր արասնտա վուգու պուլան մուհարէ-պէլէրտէ տէ, ալէլէքսէր իքի թարաֆ տա հազգսըզ տըր, եա տա իքի թարաֆ տախի քէնտի հազգլարընը դան աէօքմէ-յէրէք իհգագ էտէպիլիլլէր: Վէ պիղիմ զաննըմըզմա չիմտիքի մուհարէպէյէ միւնա-սիպէթ վէրէն մէսէլլէր հէփ գանսըզ հալլ օլունաճագ նէվտէն տիրլէր: Խուսու-սա սուլ՝ իչիւն չալլչան պէօյիւք գօնչու տէվլէթլէր պուլունտուգճա սուլ՝ իչի տա-հա գօլայ օլապիլիլ իտի:

Լաքին հէր նէ իսէ, օ մէսէլլէր չիմտի-լիք մուհարիպլէրին վիճտաննա թէրք էտէ-լիմ: Պիղճէ, էկէր մուհարէպէ ֆիլվազը պաշլայաճագ իսէ պիլէ, թամմ պու սըրա-տա Գրիստոսըն՝ սէրլէվճա իթթիխազ էթ-տիյիմիլ քէլամը իթթար վէ թէէքիտ էտիլ-մէք կէրէք տիր,

«Տիւշմէնլէրիմիզի սէվիմիզ:»

Էյամը գատիմէտէ մուհարէպէլէր սալթ պիր հազգսըզլըղըն էօնիւնիւ ալմագ իչիւն տէյիլ, պիրի պիրլէրինի մահվ էթմէք ի-չիւն իճրա էտիլիլլէր իտի: Մէյտանը մու-հարէպէտէ էօլտիւրիլլէնլէրլէ իթթիֆա է-տիլմէյիպ, շէնր վէ քէօլլէրտէ պուլունան մուհաֆազաորըզ էհալի իւզէրինէ հիւճիւմ էտիլիլ, անլէր տէ թէլէֆ էտիլիլ, գա-տընլար վէ պիսուչ մասումլար պիլէ գը-լըճտան կէչիրիլիլ իտի: Հաթթա զալէպէյի չալանլարըն ճիւմլէ հայվանի իշթիհալարը-նըն տիզկինի պրագըլըր վէ հէր կէօնէ խապասաթ իճրա էտիլիլ վէ նիչէլլէր էսիր սիւրիւլիւր իտի:

Լաքին՝ «Տիւշմէնլէրինիզի սէվիմիզ» էմրինին լաթիֆ թէսիրի թահթընտա հէփ պու մէզալիմէ խիթամ վէրիլիլ տիր: Պու կիւն մէտէնի միլլէթլէրին մուհարէպէսին-տէ, գըզլարը վէ չօճուգլարը էսիր ալրպ սաթմագ, թալան վէ շէնիաթ իճրասընա

միւսաատէ էթմէք, պիսուչ էհալիլլէ թէ-արրուչ էթմէք, հարպ մագսէտինէ տօղ-րուտան ալագասը օլմայարագ տիւշմէնէ զիյան վէրմէք հէփ մէմու սըր: Մուհա-րէպէտէ պիրի պիրլէրինէ ինսաֆիլ պու-լունմագ, եարալըլարը թէտալի էթմէք, էսիրլէրլէ նէզաքէթլէ վարընմագ, զալիպ օլանլարըն մաղլուպ օլանլարտաքի շէճաա-թը թագտիր վէ անլէրլէ նէզա-քէթլէ մուամէլէ էթմէսի, հէփ պուլնար մէտէնի մուհարէպէսին միւսէլլէմ գաիտէ-լէրի հիւքմիւնէ կէչմիլ տիր: Պա՞ղընըզ, թարապլուսը Ղարպ մուհարէպէսինտէ ի-թալիալըլար լուզումնըզ եէրտէ մէզալիմ իճրա էթտիլլէր տէյու խապէր վէրիլինճէ? պիւթիւն մէտէնի տիւնեա անլէրին ալէյհիւ-տէ պէյանը նախօշուտի էյլէտի վէ իթա-լիա լազըմ կէլէն իզահաթը վէրիպ թէպ-րիյէ ի զիմմէթ էթմէտիքճէ պու նախօշ-նուտի անլէրին իւզէրինտէն գալարըլ-մատը:

Աճէպա պու մուհարէպէտէ հէր իքի թա-րաֆ տախի պու գապաիտէ ըիայէթ էտէ-ճէ՞ք մի տիր: Մուհարէպէ զաթէն էօյլէսի պիր պէլա տըր քի, հէմ էմնաի հարպսա, հէմ հարպ պիթտիքտէն սօնրա սէնէլլէրճէ միւտաթէ էհալիլլէ պիհիսապ ֆէրսքէթ վէ քէտէրի միւճիպ օլուր: Պու քէտէրլէրի միւլիլին մէրթէպէ թախֆիֆ էթմէք հէր պիր մուհարիպ միլլէթին վագիֆէսի տիր:

Պու մուհարէպէսին իչինէ հազգ վէ հուգուգ տալասընտան մատա էկէր ուրգ վէ տին հիսսիյաթը տա կիրէրսէ, գօրգու-լուր քի, մուհարիպլէր քէնաի տուլղուլարը ազընթըրնտան սիւրիւքէնիպ, լուզումուն-տան զիյատէ չիտտէթլէ մուամէլէ էտէ-ճէքլէր տիր: Իմտի պիզ պու թէհիլլէնին էօնիւնիւ ալմագ իչիւն էն միւէսիր չարէ տէյու Յիսուսըն էմրինի իթթար վէ թէէ-քիտ էտէրիզ:

«Տիւշմէնլէրիմիզի սէվիմիզ:»

Տիւշիւնիւնիւզ քի, տիւշմէնլէրինիզ տէ

ասեմյէր տիրէր, անէր տէ, տէրունէրին-
տէ սուրէթուլլահտա խալֆ օլունմուշ րուհ-
լար թաղը, օրլար: Անէր տէ հէսսաս տըր-
լար: Պիր տիրիզ հայվանըն ֆէրեստընա
եիւրէյիմիզ տայանամայըպ թէրահհիւմ է-
տիյօր իսէք, եա տիւշմէնէրիմիզին քէտէր-
լէրինէ, անէրէ մէրպութ օլանլարըն
միւղայադալարընա, նիչիւն թէրահհիւմ
էթմէյէլիմ:

«Տիւշմէնէրիմիզի սէվիսիզ», վէ տէր-
խաթըր էտինիզ քի, տիւշմէնին սէվէն
ատէմի ատէմիյի իչիւն սէվէր, վէ ատէմ-
իյի սէվէն քէնտի տէրունինտէ պուլունան
ատէմիյէ հիւրմէթ էթմիշ օլուր: Պինաէն-
ալէյհ տիւշմէնին սէվէն մուլլապա տահա
եիւքսէք ատէմիյէ մայիք օլուր:

«Տիւշմէնէրիմիզի սէվիսիզ», զերա
Ալլահ սիզի, տահա սիզ կիւնահքեսարլար ի-
քէն վէ սիզ քէնտինէ տիւշմէն իքէն սէվ-
տի: Զիրա պիզ «տիւշմէն իքէն», «Քրիս-
տոսըն պիզիմ իչիւն ֆէտա ի ճան էթմէ-
սի իլէ Ալլահ պիզէ օլան քէնտի մուհապ-
պէթինի իզհար էտէր:» «Զիրա Ալլահ
տիւնեայը պու գատար սէվտի քի, քէնտի
Իպն ի վահիտինի վէրտի, թաքի հէր անա
իման էտէն զայ օլմայըպ անճազ էպէտի
հայաթա մայիք օլա:»

«Տիւշմէնէրիմիզի սէվիսիզ», Զիրա
պու՝ Քրիստոսըն էն պէօյիւք էմրի օլուպ,
քէնտիսի տախի խաշ իւզէրինտէ տիւշմէն-
լէրի իչիւն տուա էտէրէք, անը պիլֆիլ
իճրա էյլէտի: Տիւնեատա էն պէօյիւք շէյ
մուհապպէթ տիր, վէ մուհապպէթին էն
ճէլիլ իզհարը տիւշմէնլէրէ գարշը կէօս-
թէրիլէն մուհապպէթ տիր:

Իմտի «Տիւշմէնլէրինիզի սէվինիզ», սիզէ
պէտուուա էտէնլէրէ խայր տուա էյլէյի-
նիզ, սիզէ պուզը էտէնլէրէ էյիլիք էտի-
նիզ, վէ սիզի ինճիտէնլէր, հէմսիզէ թէտու-
տի էտէնլէր իչիւն տուա էտինիզ:»

Յ. Վ. Վ.

ՅԱՐԱԿԱՆ ՍԵՆԵՍԻ

Էրմէնի հուրուֆաթըլա քիթապ թապ
օլունմասը՝ իլք տէֆա 1512տէ վուգու
պուլտուղունտան, պու սէնէ Էրմէնի մաթ-
պասսընըն 400իւնճիւ սէնէ ի տէվրիյէսի
իճրա օլունաճազ, վէ Էրմէնի հուրու-
ֆաթըր իհտասընըն 1500իւնճիւ սէնէսի Յո-
քեյեանը տա պու մաթպաա Յոքեյեանը
իլէ պիրլէշտիրիլմիշ տիր: Էջմիածինտէն
հէր թարաֆա կէօնտէրիլէն պիր շրջաքե-
րականա կէօրէ՝ պու Յոքեյեանը պիւթիւն
միլլէթ Ս. Սահակ վէ Ս. Մեսրոպ քաղմա-
նիյլէրին կիւնիւ օլան Հոկտմ. 13/26տա
Շարաթ կիւնիւ պաշայըպ պիր սէնէ տէվաւ
էտէճէքլէր տիր:

Մալիւմ օլտուղու իւզրէ, միլլէթիմիզ
թ. Մ. 301տէ միլլէթմէ Խրիսթիանլըզը
գապուլ էթտիյինտէ, Էրմէնի լիսանընա
մախսուս այքուրքէն պուլունմատըղընտան
քիլիսէլէրտէ Քիթապը մուգատտէս Սիւր-
եանիճէ լիսանտա օգուսուլուր վէ սօնրա
Էրմէնիճէյէ թէրճէմէ էտիլիր իտի: Լաքին
պէչինճի ասըն իպթիտասընտա (401) Ս.
Սահակ վէ Ս. Մեսրոպ՝ Էրմէնիլէրին Քիթ.
մուգատտէսի քէնտի լիսանլարընտա օգու-
յապիլմէլէրի իչիւն, հէմ անը Էրմէնիճէյէ
թէրճէմէ էթմէքլիլի վէ հէմ տէ անը Էր-
մէնիլէրէ մախսուս հուրուֆաթըլա թահրիր
էթմէյի թասմիւմ վէ թասապվուր էյլէտի-
լէր: Պիր չօգ սայ ու իզտամ վէ 30 սէնէ
տէվաւ էտէն զայրէթ նէթիճէսինտէ նի-
հայէթ պու իքի մագսէտ տէ մէվզըրի
իճրայա գօնուլտու: Ահտը աթիզ «Եէթ-
միչլէր թէրճիմէսի»նտէն վէ Ահտը ճէտիա
իւնանիճէ ասընամէտէն Էրմէնիճէյէ թէր-
ճէմէ էտիլտի: Քէզալիք քիլիսէ խրտմէթ-
լէրինտէ գուլանըլաճազ տուա վէ իլահի
քիթապլարը տախի Էրմէնի լիսանընտա
թէտարիք էտիլտիլէր: Պու վազթտան
պաշայարագ Էրմէնի քիթապէթի տէ
մուայյէն պիր սուրէթ ալըպ թէրագզը
էթմէյէ պաշամըշ տըր:

Օ ասրլարտա պիլճիւմիէ քիթապէթ էլ եազըսը իլէ օլուպ, տահա մաթպաա իհ-տաս օլունմամըլ իտի :

Մաթպաա, եանի գազըլմըլ եա տէօ-քիւլմիւլ եազըլարլա պիր չօգ նուսխէլէր պասմագ ուսուլու էն էվլէլ Չինմաչինտէ պուլունմուլ աըր: Թ. Մ. 922տէ Փի-Շինկ նամ պիր չիլինկիր՝ Չին եազըլարընըն գա-լըպլարընը եափարագ օնլարտան պիր չօգ նուսխէլէր չըգարմըլ իսէ տէ , Չին եազը-լարընըն հէր պիրի պիր լուլէթ օլտու-ղունտան պու իխթիրա չօգ իչէ եարամա-մըլ տըր : Ասլ իչէ եարայան մաթպաա 15ինճի ասրտա Ալմանիատա իհտաս էտիւ-միլ տիր : Յովհաննէս Կիւթէմպէրկ՝ (1397—1468) ուզուն միւտտէթ պու չէյին ար-գասընա տիւլմիւլ վէ նիհայէթ 1444տէ գալըպ եազըլարլա պիր չօգ նուսխէլէր պասմագ ուսուլունու պուլմըլ տըր : Շու խուսուս շայանը տիգգաթ տըր քի, թապ էթմէք ուսուլունու քէշֆ էթմէյէ ատէմ-լէրի սէվգ էտէն էն պէօյիւք գուվլէթ մէքթէպլէրտէ տէրս քիթապլարընա տաիր հիսս օլունան իթիյաճ օլմուլ տըր :

Պու եազընլարտա Թալլիգ զազէթասը 40,000ինճի նօմէրօսընը չըգարտըղը միւ-նասիպէթլէ մաթպաա մատտէսինէ տաիր նէյր էթտիյի խուսուսի Իլավէտէ , պու թապ ֆէնինին Կիւթէմպէրկտէն էվլէլ 1423 պէրապէրլէրինտէ Ֆիլէմէնկտէ իհ-տաս օլունաուղունու իաաիա էտիյօր : Հէր նէ տէ օլսա, իչպու թապ էթմէք սա-նաաթը՝ թարիխտէ Կիւթէմպէրկին իամի իլէ պիրլէշմիլ տիր :

Անտէն ոօնրա Էվրօփանըն հէր թարա-ֆընտա քիթապլար թապ էթմէք թէամ-միւմ էթմէյէ պաշլատըլ Վէնետիկ՝ պու մաթպաանըն էհէմմիյէթինի էն զիյատէ թանըյան չէհրլէրտէն պիրի օլտու . չէօյլէ քի, 1469տա օրատա թագըրպէն 200 մաթպաա մէվճուտ իտի : Վէ իլթէ պու չէհրաէ իաի քի, իլք տէֆա օլարագ էր-

մէնի հուրուֆաթլա քիթապլար թապ օ-լունտու : 1567տէն իթիպարէն Իսթան-պօլտա տախի էրմէնիճէ քիթապլար թապ օլունմաղա պաշլատըլ Պունտան 200 սէնէ սօնրա (1772տէ) Շամիր Սուլթանում Շա-միրեան նամ պիր զէնկին էրմէնի , Հին-տիսթանըն Մատրաս չէհրլէրտէ պիր մաթ-պաա աշտըլ : Պու արատա Էվրօփանըն տի-կէր չէհրլէրինաէ տախի էրմէնի մաթպաա-լարը աշլտըլ : 17նճի ասրտա Գաթօլիքլէր , 19ընճը ասրտա Ամէրիգալը միսիօնէրլէր վէ սաիրլէր էրմէնիճէ քիթապլար նէյր էտէն մաթպաալար աշտըլար : Պու կիւն հէրթա-րաֆտա էրմէնիճէ զազէթալար , ըիաալէլէր վէ քիթապլար նէյր էտէն մաթպաալար մէվճուտ տըր :

Մաթպաանըն՝ նէվի պէշէրին հայաթը-նա նէ տէրէճէ տէրին պիր թէէսիր իշ-լէթտիյինի տիւլիւնիւրտէք, պու Յոքն-լուսըն էհէմմիյէթինի կէօրիւրիւզ : Պու կիւն մաթպաանըն թէէսիրի հէմ ֆէրտ-լէրին, հէմ միլլէթլէրին էօմրիւնտէ վազըհ կէօրիւլմէքտէ տիր : Պունըն վասըթասըլլա մէքթէպլէրտէ թէտրիս իշի գօլալաշլըլ, ատի էհալիյի թալիմ էթմէք միւմքին օլ-մուլ տըր : Էհալինին ֆիքրինի թէնվիր էթմէքլէ պէրապէր, անլէրի էլլէնտիրէրէք վէ ֆէրահանտըրարագ անլէր իշիւն հա-յաթ տահա խօշ օլմուլ տըր : Սիյասի տաիրէտէ չէհրլէր վէ գարիյէլէր Էհալիսի քէնտի հուրլիյէթ վէ հուգուգլարընը միւ-տաֆաայա թէշվիգ էտիլմիլլէր տիր : Մաթ-պաա վէ մաթպուաթ՝ միլլէթլէրի մէտէնի-յէթ թարիգինտէ իրշաու էտէն էն միւէս-սիր պիր գուվլէթ օլմուլ տըր :

Լաքին էսէֆ էտէրիլ քի , մաթպաա-նըն էհէմմիյէթի արամըղտա տահա լազըմ օլտուղու տէրէճէտէ հիսս օլունմամըլ տըր : Գըսմէն ֆագիլլիյիմիլ, գըսմէն տէ գայտ-սըզըղըղմըլ սէպէպինտէն քիթապլարա վէ զազէթալարա լազըմ օլտուղու գատար փարա սարֆ էթմէյօրըլ : Գիթապ վէ զա-

ղէթա նէշը էտէնլէր արասընտա, անլէր-տէն մատտի պիր մէնֆաաթ կէօրէնլէր փէք ազ օլույօր: Արամըզտա գրաաթփէր վէրլիք վէ քիթապլար իչին փարա սարֆ էթմէքլիք շիմտիքինտէն զիյատէ օլմագ կէրէք տիր: Զինտէ, ճափօնիատա վէ հաթթա պիզիմ Միւսլիման գօնչուլարըմըզ արասընտա զազէթա վէ քիթապ օգումա-ղա գուվէթի պիր խահիշ ույանմագտա տըր: Իմտի շու Յոքնէաւն միւնասիպէթիյէ պիզ էրմէնիլէր տախի արամըզտա գրաաթփէրլիլի թէշփիզ էթմէք գա-րարըլա իշէ պաշայալըմ: Թ. Վ. Վ.

ԱՅՎԱԼ Ը ՀԱԶՐԻԷ

Պաշգաւն հիւսիւմէքլէրինն Ոօթաւը.—Թաւնգիւնաք զազէթապընն տէր մու-հարրիւրի Լութֆի ֆիքրի պէ) պու պապատէ աթիտէքի սուրէթլէ պէյան ը միւթալէա էտիյօր: «Հուգուգ ը պէյն էլմիլէլի վէ տէվ-լէթլէր արասընտա զէմանլէ միւէսսէս ա-տապ ը մուաշէրէթի պու տէրէնէ իխլալ էտէն պիր վէսիգէյէ թարիխտէ փէք ազ թէսասիւֆ օլունուր: Գիւշիւքլէր պէօ-յիւքլէրէ արթըգ քէմալա կէլտիքլէրինի կէօթէրմէք իչին պազը էֆալա թէշէպ-պիւս էտէրլէր վէ պունլարը օ գատար աճէմիճէ եափարլար քի, սէյր էտէնլէրի գահգահալարա սօգարլար: Իշթէ Պալգա-նըն չըմարըգ չօճուգլարը տա, շու նօթա-լարը իլէ պէօլլէսի պիր չէյ եափմըշ օլ-տուլար: Տիւվէլի մուազգամա՝ պու ուֆագ հիւքիւմէթլէրէ, «Սիզ իշի պիզէ պրազը-նըզ, պիզ արայա կիրէճէիլ», տէմիշ վէ միւտախէլէ էթմիշ իքէն, Պալգան հիւ-քիւմէթլէրի՝ օնլարըն թարաֆընտան վագը օլան թէվասսութուն նէթիճէսինի պէքլէ-մէքսիզին տօղրուտան տօղրույա պիզէմիւ-րէճաաթ էտիպ աչըգտան աչըղա ումուրը տախիլիյէմիզէ միւտախէլէ էտիյօրլար, «Նէօլլէ եափաճագսընըզ, պէօլլէ եափա-

ճագսընըզ,» տէյօրլար: Հիւքիւմէթ՝ պունա ճէվապ վէրմէյի պիլէ թէնէզլիլ ատա էթաի: Ֆագաթ, հայտէ՝ շու նօթանըն միւհէթվիյաթը իլէ պիր ազ մէշըուլ օ-լալըմ: Պունտա Խրիսթիյան Օսմանլարըն խըտմէթի առքէրիյէլէրի իչին ալըր այրը Խրիսթիյան թապուրլարը թէշքիլի, Խրիս-թիյան խուսուսի մէքթէպլէրինն մէքեա-թիպ ի ըէմիյէյէ մուատիլ թութուլմասը, հէր ունսուրը Օսմանինն նուֆուսու նիս-պէթինտէ մէճիսի Մէպուսան ը Օսմանիյէ մէպուս կէօնտէրէպիլմէսի հագգընըն գա-պուլ էտիլմէսի կիպի պիր թագըմ մատ-տէլէր վար տըր քի, պիզէ պիր Եունան մէնպար չէշնիսի վէրտի: Ֆագաթ Եունա-նիսթանըն ֆիքր ու էմէլի ճիտտէն մէմա-լիքի Օսմանիյէտէ եաշայան Օսմանլը Խրիս-թիյանլարըն, խուսուսա Բուժլարըն թէշէ-մինի ըէֆահ ու սաատէթի իսէ, շիմտի իթիւրաֆ էթմէք լազըմ տըր քի, քէնտիսի պու մագսէտի թէշէմին էթմէք իչին փէք եանըշ հարաքէթ էթմիշ, վէ պունուն ա-թիյէն հուսուլունու պայալը քէնտի էլի իլէ միւշքիլաթա գօյմուշ տըր: Զիւնքի պու թալէպ արասընտա պազը մագուլաթ վար տըր քի, պիր զէման ը գարիպտէ մուհագգագ հուսուլ պուլաճագ իտի: Հալ պու քի, պունտան սօնրա պու մէսէլէլէրի պիլէ գուրճալամագ չօգ զօր օլաճագ, չիւնքի եափըլմագ իսթէնիլտիյի հալտէ տէրհալ «Օ իշլէրի պրագ, օ՝ Պուլղարլարըն նօթապընտա միւնաէրիճ իտի,» կիպի գա-թի վէ միւէսսի պիր իթիւրաղա օղրայա-ճագ տըր: Պու մէսէլէտէ Վէնէպէլօսըն չէօհրէթինէ միւթէնաուրպ պիր տիրայէթ կէօրմէտիք: Անաուրը էսաուր իւղէրինէ մուս-թարիյէթլէր թէշքիլի ֆիքրի իսէ տահա գիյատէ պիր Պուլղար մահաուլու, պիր Կէշօֆ գաֆասընտան չըգմըշ պիր չէյ տիր: Պու չըմարըզլար արթըգ իսթէտիքլէրինի պիլ-մէզ օլմուլլար: Լաֆտան անլամայանըն հագգը քէօթէք տիր: Ինչալլահ եագընտա

Օսմանյը օրտուտու պուռնարա պօլլարընըն
զա՛ն զարըն օլտուղունու կէօսթէրիր :

Տիւփէլի մուազզամա վէ մուհարէ-
պէ.—Պալգան հիւքիւմէթլէրի իլէ Օսմանյը
տէվլէթի արասընտա զուհուր էտէն շու
մուհարէպէյի տիւփէլի մուազզամա նի՛չին
մէն էտէմէտի։ Պու սիւալա էվրօփատա
չօգլարըն վէրտիյի ճէվապ իքի տիր,—
պիրինճիսի՝ տիւփէլի մուազզամա՝ քէնտի
թէվասսութ իչլէրինտէ կէճ գալարըր,
իքինճիսի՝ թէքլիֆլէրինտէ կէվլէք պուլուն-
տուլար։ Իքի մուհարրիպլէր տէ խէյլի մէ-
սարիֆ էտիպ ասքէր ճէմ էթաիքտէն վէ
պիրի պիրլէրի ալէյհինտէ շէտիտ լիսան
գուլանմաղա պաշլատըգտան սօնրա թէ-
վասսութ էթմէյէ վէ հէր իքի թարաֆըն
տա հարպտան կէրի տուրմասընը թալէպ
էթմէյէ պաշլատըլար։ Ինկիլիզլէր թու յէյթ
տէրլէր, եանի իչ իշտէն կէշմիշ իտի։ Պիր
աղ էվլէճէ իշէ թէշէպպիւս էտիպ, հէր
իքի թարաֆըն ֆիքրինի անլայարազ վա-
սաթ պիր թարիզ պուլտարար, պու հարպըն
էօնիւնիւ ալմազ իմքեանսըղ տէյիլ իտի։
Պալգան տէվլէթլէրի իսլահաթ իսթէյօր, իս-
լահաթը Օսմանյը հիւքիւմէթի տէ իսթէյօր
իտի։ Պալգան տէվլէթլէրի իսլահաթըն իճ-
րասընա խարիճտէն պիր թէէմինաթ իս-
թէյօր, Օսմանյը հիւքիւմէթի իտէ քէնտինին
իզզէթ ի նէֆսինի մուհաֆազա էթմէք իս-
թէյօր իտի։ Տիւփէլի մուազզամա միւթ-
թէհիտէն պու իչի էլէ ալըպ հէմ իսլահաթը
թէէմին վէ հէմ տէ Օսմանյը հիւքիւմէ-
թինին իզզէթ ի նէֆսինի մուհաֆազա էտէ-
պիրլէր իտի։ Լաքին տէվլէթլէր պու իքի
միւլքիլի պիրտէն հալլ էտէն պիր թարիզ
կէօսթէրէմէտիլէր։ Տիւփէլի մուազզամա
իչի էլէ ալըզտան սօնրա տա թամմ միւնա-
սիպ օլան թարիզտէ իչլէմէտիլէր։ Ճիւմ-
լէսի միւթթէֆիգէն հէր իքի թարաֆա
թէքլիֆլէրտէ պուլունաճագ եէրտէ, ալըը
այըը հէր պիրի քէնտի սէֆիրի եէտիլլէ

նասը՝ էթաիքլէրի թէքլիֆ կէվլէք վէ գուլ-
վէթսիզ իտի։ Միւլքիլաթը տէֆ էտէճէք
նէվտէն տէյիլ իտի։ Օսմանյը հիւքիւմէ-
թինէ իսլահաթ իչինտէ եարտըմ էտէճէք
պիր մէվգի թութուսյըպ, «է՛հ, իսլահաթ
իճրասընա վատ էտիյօրսըն, իւմիս էտէրիզ
վէ էմինիզ քի, իճրա էտէճէքսին», եօլուն-
տա սէօղլէր սէօղլէտիլէր։ Օ պիր թարաֆա
տա զայրի մուայլէն վէ կէվլէք թէքլիֆլէրտէ
պուլունտուլար։ Լաքին պու կէճ գալմագ-
լըղըն վէ պու կէվլէքլիյին սէպէպի քի՛մ
վէ նէ՛ իտի։ Էվրօփատա վէ Ինկիլթէրքա-
տա պաղըլար պու չէյին մէսուլիյէթինի
Ինկիլթէրրայա աթըյօրլար։ Տէվլէթլէրին
միւթթէֆիզ թէքլիֆտէ պուլունմասընա
Ինկիլթէրրա իթիրաղ էթմիշ, Թիւրքիայա
իսլահաթ իճրասընը թէէմին էթմէք պա-
պընտա թալէպտէ պուլունմաղա Ինկիլ-
թէրրա իթիրաղ էթմիշ տիր։ Լաքին Ին-
կիլթէրրա նի՛չին պէօյլէ եափմըշ տըր։
Պու խուտուտա կէօսթէրիլէն պէլլի պիր
սէպէպ՝ Հինտիսթան Իսլամլարընըն Ինկի-
լիզ հիւքիւմէթինէ միւրաճաաթլարը վէ
Ինկիլթէրրանըն Հինտիսթանտա պիր միւշ-
քիլին չըգմամասը իչին անլէրին արզու-
տունա մուվաֆազաթ կէօսթէրմէսի տիր։
Էկէր հագիգաթը հալ պէօյլէ իտէ, ֆիլ-
վաղը Ինկիլթէրրա իւզէրինտէ աղիմ մէ-
սուլիյէթ թէգարրուր էտէր։ Լաքին չիմ-
տիլիք մէսէլլէր թէքմիլէն ֆասլ ու իլան
էտիլմէմիշ օլտուղու իչին, պուլուն պէօյլէ
օլտուղունա հիւքիւմ վէրէճէք մէվգիտէ
տէյիլիզ։ Փագաթ պու մուհարէպէ տիւփէլի
մուազզամանըն իշ իշտէն կէշտիքտէն սօնրա
վէ փէք կէվլէք պիր սուրէթտէ թէվաս-
սութ էթմէսի նէթիճէսի օլտուղունա տա
էմին օլապիրիլիզ։

Մէյսան ի հուրպ.—Այ հարպ մէյսանը
նէրէսի օլաճագ տըր։ Տէօրթ հիւքիւմէթ-
լէր պիրտէն իլանը հարպ էթաիքլէրինտէն,

պիթթապի Օսմանը օրտուտու տէօրթ տալա թագսիմ օլունաճագ տըր: Վէ պու մուհարէպէտէ շմէնտիֆէր խաթթլարը մուհիմմ պիր խըտմէթ կէօրիւր: Պու խաթթլարըն պիրսի Իսթանպօլտան էտիրնէ թարիդիյէ Պուլղարիա հուտուտունա կիտէր, տիկէրի Գուլէյի Պուրկազտան ալըլըպ Սէլանիկէ վէ Սէլանիքաէն Իւսկիւպ իւզէրի Սըրպ հուտուտունա եազըն Միթրօփիյայա կիտէր: Շու հալտա Թիւրքիա սուհուլէթլէ պու իքի մէրքէզլէրէ, Էտնի Միթրօփիյայա վէ էտիրնէյէ մըգտարը քեաֆի ապէր ճէմ էտէպիլիր: Գարատաղ քէնտի հուտուտունտան չօգ իլէրի կէշմէյէ մուգթէտիր օլմատըղընտան, պիթթապի անըն իլէրիլէմէսինի մէն էթմէք Օսմանը օրտուտու իչիւն փէք կիւճ օլմուգ: Եունանիսթան չիմալտա չօգ պիր իշ կէօրէմէյէճէք, Իթնայիա իլէ սուլհ մուհէտէսի իմզալանտըղը միւնափաթէթլէ, Օսմանը տօնանմատը Էունանիսթանը տէնիլտէն տէ թէհտիտ էտէպիլիր: Տէմէք օլուր քի, ասլ մուհարէպէ Սըրպ վէ Պուլղար հուտուտլարընտա իճրա օլունաճագ տըր: Պիւթիւն պու հարպտա տէօրթ տէվլէթլէրին օրտուտլարընա Պուլղար գրալը պաշ գօմանտան թային օլունմուշ օլտուղունտան, վէ Պուլղարիսթան տիկէրլէրինտէն պէօյիւք վէ ըէֆիդլէրինտէն զիյատէ հարպա հազըրլանմըջ օլտուղունտան, պէօյիւք մուհարէպէ Պուլղարիսթան օրտուտու իլէ օլաճագ տըր: Սըրպիանըն Պուլղարիսթանա խէյի ապէր կէօնտէրմէսի տէ պունը կէօսթէրիյօր: Պուլղարիսթան իլէ Թիւրքիա աւրասընտա հուտուտ պօյու պիր սըրա տաղլար իլէ մուհաֆաղա էտիլմիշ օլուպ, պունլար արասընտան կէչէն Մարիցա նէհրինին վատիսի Մուսթաֆա - փաշա ճիհէթինտէ պիր Էօլ աշմըջ տըր: Կէօրիւնիւյօր քի, ասլ մէյտանը մուհարէպէ պու նէհրին վատիսի օլաճագ տըր: Լաքին քիմ պիլիր, կիւն տօղմատան նէլէր տօղար: Ավսթրիա

հուտուտ պօյունա ապէր ճէմ էտիյօր: Պիր խապէրէ կէօրէ՝ Բումանիա տախի ապէր ճէմ էթմէքտէ տիր: Վէ նիչէլէր պու հարպըն՝ մութլագա էվրօփա տէվլէթլէրինի տէ մէյտանը հարպա չէքէճէյինտէն գօրգմագտա տըրլար: Օ վաղթ ասլ մէյտանը հարպըն նէրէսի օլաճագընը քիմաէ քէտտիրէմէվ:

Մէֆսիգօ.—Մէքսիգօտա իսեան վէ իխթիլալ գանլը պիր սուրէթտէ տէվամ էթմէքտէ տիր: Բէիս Մատէրօ՝ իսեանը պատըրմագտա աճիդ պուլունույօր: Տահա ֆէնասը չու տըր քի, կէրէք հիւքիւմէթին ատէմլէրի վէ կէրէք ասըլար փէք վահիյանէ մուամէլլէրտէ պուլունույօրլար, Հիւքիւմէթ սըգը սանսօրըղ իճրա էթտիլինտէն, մէմլէքէթին ահվալընա տաիր տիշարտա փէք ճիւզի խապէր ալընապիլիյօր: Լաքին ալընան խապէրլէրտէն անլաշըտըղընա կէօրէ, իճրա օլունան մէզալիմ անճագ գուրունը վիւսթատա էհլի սալիպ մուհարէպէլլէրինի իխթար էտէն նէվտէն տիրլէր: Հաթթա էճնէպիլլէր իւզէրինէ թէարրուզ սախի վուգու պուլտուղունտան, մէմլէքէթտէ սաքին օլան Ամէրիգալը վէ էվրօփալը էհալինին տախի հայաթը թէհլիքէտէ իմիշ: Պու սէպէպաէն Մ. Ամէրիգա հիւքիւմէթինին միւտախէլէսինէ լիւզում հասըլ օլաճագ տէյու գօրգուլմագտա տըր: Զիրա Ամէրիգա գըթասընտա պուլունան էվրօփալըլարըն հուգուգ վէ հայաթլարընա թէարրուզ թէհլիքէսի կէօրիւլտիւքտէ, էկէր Մ. Ամէրիգա հիւքիւմէթի օ թէհլիքէյի ըէֆ էթմէզտէ, պիթթապի էվրօփա տէվլէթլէրինին իշէ միւտախէլէ էթմէսի իճագ էտէր, վէ օ զէման Մօնրօ Տօգքրիմ տէնիլլէն մարուֆ ուսուլ, Եանի, պիւթիւն Ամէրիգա գըթասընտա հիշ պիր մէմլէքէթին ումուրը սիյասիյէսինէ էվրօփա միւտախէլէ էթմէյէճէք տիր, գազիյէսի մէյտանա կէլիր: Պունտան

մատա Մէքսիկո՝ Մ. Ամէրիգայա հէմօնվար օլտուղունտան, օրատա Մ. Ամէրիգանըն պիր չօգ մէնաֆիի վար տըր։ Պինաէն ալէյհէկէր պու իխթիլալ վէ իսեան տահա զիյատէ տէվամ. հաէրսէ, Մ. Ամէրիգա հիւքիւմէթինին միտախէլէ էտիպ, սիլահ զօրույա օրատա առայիչի թէէտիա էթմէսի իհթիմալը վարտըր, նաուըլ քի, պու արատա Մ. Ամէրիգա հիւքիւմէթի փանամանըն չիմալընտա պուլունան Նիգարակուա ճիւմհուրիյէթինէ պէօլէ ետիմըշ տըր։ Օրատա պիր վագթտան պէրու տախիլի իխթիլալ վար իտի, մահալլի հիւքիւմէթ պունու թէսքին էտէմէտիինտէն վէ օրատա իսեանըն աէվամը Ամէրիգանըն մէնաֆիինէ տօգունտուղունտան, Մ. Ամէրիգա հիւքիւմէթի պիր զըրիլը կէօնտէրիպ ծնարը իթաաթա կէթիլիմիշ տիր։

ՄՈՒԽԱՊԵՐԱՅ

ՎԱՐՁԱՐՐԵՐԶԱ ՆԷ՝ ՄԱՍՇ ՎԵՐԻՅՈՐԱՐԵՐԶ

ՎԵՐ. ՆԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԿԵՑԳԱԼԱՅԵԱՆ, ՄԵՐՍԻՆ

Քիլիսէլէրիմիդին պիրիսինտէ 1911 ին Յունվարընտա՝ ազալարըն եէնի սէնէ իչիւն րուհանի վէրկի եազըլտըզը պիր իւնսի ճէմիյէթտէ, միսիօնար տա հազըր իքէն, ճէմաաթտան պիր էֆէնտի գալըլա՝ «Հէր չէյ պահալանտը, օլա՞մալ մը քի, վաիդիմիդին մաաչընա պիր լիրա իլավէ էտէլիմ», տէյէ թագտիմ էյլէտի։ Պու թագտիմի իլք թաստիգ էտէն միսիօնար իտի, չիւնքի արթըրըլան մէպլալըն եարըսը քէնտինէ ալիս, օլաճագ իտի։ Իքի սէնէ տիր պու սուրէթլէ տէվամ էտիյօրլար վէ զանն էտէրսին ճէմաաթ տահա զիյատէ վէրէպիլտիքլէրի իչիւն տահա զիյատէ մէմուն կէօրիւնիյօրլար։ Պիր տէֆա տա քիլիսէնին Հոգաքարնու մէճիսի վարզա իքի լիրա վէրտիլէր։ Վարզ անըն ՆԷ՝ վարասը օլտուղունու սօրտուղունտա, «Պու ալտա չօգ միւսաֆիրին օլտուղու իչիւն պու-

նու սանա իքրամ էտիյօրլը», տէտիլէր։ Պաշղա պիր տէֆա տա ճէմաաթտան պիր էֆէնտի ալի վարզա պիր թագըմըզ եուն դումաշ թագտիմ էյլէտի։ Պունլարըլէր էթմէքլէ մագսէտիմ միսիօնարլարա վէ քիլիսէլէրէ իմա էթմէք տիր քի, էյէր կէնճլէրի վաիլլիյէ թէչլիլգ էթմէք իսթէյօր իտէլէր, հազըր վաիլլէրէ չիմտիքինտէն ֆաղա էտէճէքլէրի չէյէր վար տըր։

Սահիհ տիր քի, պիր կէնճ վաիլլիյէ Ուլլահտան տավէթ օլունմալը վէ Քրիստոսըն մուհապպէթինտէն սէվգ օլունմալը տըր, էն մուհիմմ վէ մութլագա լաղըմ օլուն չէյ պու տըր։ Ֆաղաթ պիր կէնճին վաիլլիք հազըլընտա տի չիւնմէսի վէ ծնա ճէզպ օլունմալը իչիւն տտէմէր թարաֆընտան տախի էտիլէճէք չէյէր վար տըր։ Պունտա Քիլիսէլէր վէ միսիօնարլար մէսուլ տըրլար։ Պիր թագըմ կէնճլէր պիլիյօրում քի, պու սէնէ Ամէրիգայա կիթմէք Նիյէթինտէ իքէն 50 չէր, 60 չար լիրայա մուալլիմիք տավէթի ալտալարը իւզէրինէ Ամէրիգայա կիթմէյի թէքք էտիպ մէգքիւր խըտմէթի գապուլ էյլէտիլէր։ Պիրիսինիլ պու 50—60 լիրա 8—9 ալ իչիւն տիր, չու հալտէ պիլիսին սէնէ հիսապա ալընտըգ տա սէնէվի իւճրէթ 70—80 լիրա տէմէք տիր։ Պու կէնճլէր էյի կէնճլէր տիրլէր, ֆաղաթ վաիլլիք հազըլընտա հիշ տիւչինմէյօրլար։ աճէպա նիչիւն։ Շու պիր գալ սէնէ զարֆընտա մէքիւլաթ վէ մէլպուսաթ վէ հէր չէյ պիր պուչուգ վէ իքի գաթլանմըշ, վէ պունա մուգապիլ էհի սէնաթլարըն կիւնտէլիքլէրի, աիւղ ու իթա իլէ մէչլուլ օլանլարըն թիճարէթլէրի, վէ հաթթա լրլաթ վէ համալլարըն իւճրէթլէրի պիր պուչուգ, իքի վէ տահա զիյատէ գաթ արթմիշ։ Լաքին աճէպա գա՛շ վաիլլին մաաչլարը մէգքիւր նիսպէթտէ արթըրըլըն տըր։ Ատէմլէրին հէր սընըֆը իւզէրինտէ ալիլ օլան պիր գաիտէ սալթ վաիլլէր իւզէրինտէ միւսթէնա օլապիլի՛ր մի։ Հէմ տախի-

օլմասը ճախ՝ մի: Վախզէր ախզ ու իթա տա տախի փէք չօգ իգթիսատ էտէմէզէր զիրա անլէր հիշ պիր շէյի ավամ- տան տահա ուճուզ ալամազլար, պիլ աքս ճինս ճինս սահգէլէրտէն ճահա պահալը ալմազա մէճպուր օլուրլար:

Իմտի է՛յ րուհանի իշի սէվէն տօսթլար, էյէր գօլէճլէրտէ օլան կէնճլէրի վախզիլէ թէշվիգ էթմէք իսթէյօր իսէնիզ, անըն էն թապիի եօլու հազըր վախզլէրի մէմնուն վէ մահզուզ էթմէք, «Պիզիմ տէ, պիզէ կէօրէ ավամտան ֆազլա իմթիյազըմըզ վար տըր,» տէյու տիւշիւնտիւրմէք իճապ էտէր: Էյէր սիզ միւթէնէպպիհ օլմազ իսէնիզ ճիւնէա օ իշի կէօրմէքտէ, հազըր վախզլէ- րի թազնիգ վէ խարիճտէ օլան կէնճլէրի իսէ քէնտի իշինէ կիրմէլէրի իշին թէշվիգ էյ- լէմէքտէ տիր:

Պու խուսուստա միսալ տէյու պազը վազըալար զիքը էթմէք իսթէրիմ: Պիր տինտար փէտէր վէ վալիտէ թանըյօրմ: 3—4 օղուլլարը վար իտի. իլք օղուլ- արընը վախզ օլմազա գանտըրամատըլար, օ սօքթօր օլտու: Իքինճիսի տէ էճզաճը օլտու, իւշինճիւ տէ հիշ գանմատը, չօգ փարա գազանաճազ պաշգա պիր իշպուլտու:

Պիր պաշգա ֆամիլեա թանըյօրմ քի, իլք օղունու վախզ էյլէտի, վէ չիմտի մուվաֆֆազ պիր վախզ տիր, ֆագաթ ի- քինճի օղունու սօգթօր էյլէտի: Պունլա- րըն իքիսինին մէքթէպլէրէ վէրտիյի վա- գըթ վէ էմէք միւսալի իտի: Շիմտի պու իքի պիրատէրլէրտէն պէօյլիւ վախզիլք էտիպ այտա 5 լիրա ալարագ, սէնէ պա- շընտա աշըղը գալմասըն տէյու, արատա պիր իրատ վէ մէսարիֆին մուվազանէտէն շաշմամասը իշին շապալամագտա վէ պազը լազըմ սայտըղը շէյլէրի քէսէրէք կիւճ իլէ սէնէյի պօրճուզ պաշա չըգարմագտա տըր, տօգթօր օլան իսէ, այտա 30 լիրայը ղալ- րէթ իլէ 50յէ իպլաղա շալըշմագտա վէ սէնէ խիթամընս գատար 3—400 լիրա ար-

թըրմագ իշին սայ էյլէմէքտէ տիր: Սիզ հիւքմ էտինիզ, պունուն կիպի ազիմ պիր ֆարգ՝ կէնճլէր իւզէրինտէ նէ՞ կիպի պիր թէէսիր պըրագըր:

Եվլէլքի ագշամ չարշընըն գալտըրըմը իւզէրինտէ օթուրուպ գօնտուրա թամի- րիլլէ մէտարը թէայլիւշինի թէտարիք էտէն պիր զաթ իլէ գօնուշույօր իտիմ: Պէն օ զաթը այտա իքի պուշուգ վէ չօգ չօգ, իւշ լիրա գաղանս պիլիւ տէյու զանն էտէր իտիմ: Մէրգում, «Պու կիւն պէնի մաքինս իլէ թէլիս չուվալլար տիքմէք վէ եամամագ իշին զէլթ եազը ֆապրիգա- սընտան իսթէտիլէր, այլըղըմս պէշ լիրա վէրալիլէր,» տէմէսի իւզէրինէ պէն «Դա- չըրմա, էյի պիր իշ պուլմուշըն,» տէր տէմէզ, մէրգում «Այտա 6 լիրա վէրմէզ- լէրսէ կիթմէմ: Պէն այտա պէշ լիրալը՝ չու պէյէնմէտիլին իշտէ ալըրմ: Իմտի չու րահաթըլք վէ ազատըղը պրագըպ տա եաղըն քիրին իշինտէ՞ մի զարգ օլաճաղըմ» տէտի:

Պիզիմ քիրիսէլէրին պիրինտէ մուալլիմ- լիք վէ վախզիլի պիրիլքտէ իճրա էյլէմէք- տէ օլան պիր կէնճի պու եազընլարտա պիր օրիոռդ իլէ նիքեահ էյլէտիմ: Պու էֆէնտի սէնէնին մէքթէպ միւստէթի օլան սէքիլ այլարընտա մէզքիւր իքի խըտմէթ- լէրի պիրիլքտէ իճրա էտէրէք այտա 3 1/2 լիրա ալըյօր իտի: Միւմալիլէյի վախզիլէ փէք չօգ մուհապպէթ վէ հասրէթի օլան պիր զաթ օլտուղունտան րէսմէն վախզ օ- լապիլմէք իշին գօլէճ վէ իլմի իլահիտէ 5—6 սէնէ օգումասը իճապ էտիյօր իտի: Եօլունու պուլսա վէ էնճամ քէնտիսինի եարը պուշուգ պրագան մանիլէր զուհուր էթմէյէճէյինէ գանսա իտի, չիմտի 27 եաշընտա օլուպ 35 սիննինտէ մէզուն պիր վախզ օլմազա րազի իտի: Վէ օլ վագթա գատար թէէհհիւլ էթմէյէ տէ նիյէթի եօգ իտի: Պու սէնէնին 4 այ թաթիլինին իլք այլարընը սաաթճըլըք էօյրէնմէյէ

վերմիշ. վէ սօն 5—6 հաֆթալարտա տախի սաաթ թամիր էտէրէք 8—10 իրա գազանմըշ: (Պու 5—6 հաֆթալար Բամազան վազթը իտի: Պունուն իւզէրինէ միւթէնէպպիհ օլմուշ, սէնաաթ վէ թիճաթէթտէ փարազ պիր միւթազպէլ կէօրէրէք ֆիքրինի թէպտիլ էյլէմիշ, վէ 5—6 սէնէ տահա օգոյարազ պիր մէզուն վաիզ օլմազ միւթալէասընտան վազ կէչիպ պէօյլէճէ թէզէվիւճէ գարար գըլմըշ տըր: Պու զաթ եինէ էվէլքի կիպի էյի պիր աւէմ տիր. եինէ պու սէնէ՝ կէչմիշ սէնէ կիպի օլ խօճալըզ վէ վաիղլիք իչինի տէվամ էտէճէք տիր: Փազաթ արթըզ տէվամի պիր բուհանի մէմուր օլմազ թէսափուրունը պրազմիշ տըր: Պու ճիւմէ իլէ պէրապէր, իշ հազգընտա ճիւտտի պիր մուհապպէթի վար տըր: Եանի Ալլահն ինայէթի իլէ վազըթ կէլէճէք քի, չօգճա փարա գազանարազ քէնտի փարասը իլէ թէպչիր ի պէչարէթէ խըտմէթ էտէճէք տիր: Պաշգալարընա տա րաաթ կէլիօրըզ քի, Վաիղլիքտէ աղ օլան մաաչլարընը վազթընտա էլէ կէչիրէմէտիքլէրի իչին մէյուս օլուպ տիկէր խըտմէթլէր արայօրլար: Իմտի պու կիպի իչլէրի պիրիպ իչիտէն պիր կէնճ վազըլըզա թէչվիզ օլունուր մը:

ՎԱԼԻՏԵՄ ՊԱՆԱ ԱՍԼԱ ԷՕՅՐԷԹՄԵՏԻ

ՄԻՍԻՍ Մ. Ա. ՏՍՏ, ԳՕՆԻԱ

Փրուպէլ իսմի պէլքի Բահնիւմանըն գարիյունընըն էքսէրինճէ մալիւմ տէյիլ իսէ տէ, Բինտըրկարթըն ուսուլլարընա վազըթ օլանլարճա պու իսմ՝ միւսինն, ամմա գալպէն տաիմա կէնճ օլան լաթիֆ վէ հալիւմ պիր իիթիյար քիմսէ իմա ու իիւթար էտէր: Միւմաիլէյհ տաիմա չօճուլլարըն միւսահէպէլէրինի իչիթմէյէ հազըր վէ օնլարըն օյունլարընա սէյր էթմէյէ խահիչկէր օլուպ, թա իիթիյարըլընտա պիլէ անլէրին էյլէնճէլէրինէ իչթիւրաք էթ-

մէյէ թալիպ իտի: Օ գալպէն պիր չօճուլլար մազամընտա եաչալըպ էօյլէ տէ վէֆաթ էյլէտի:

Միւմաիլէյհն էօմրիւնտէ պաշ նիշան կեահլարընտան պիրի՝ պիր չօճուլլու մէսուտ գըլմազըլըն վասըթալարընը պուլմազ իտի: Օ՝ կէճէ կիւնտիւզ պու մէսէլէ հազգընտա թէֆէքքիւր էտէր իտի, վէ էնճամ քէչֆ էթտի քի, հազիգաթէն սաատէթլի օլմազ իսթէյէն քիմսէ սաատէթլինի միննէթտարըզ հիսսի իւզէրինէ թէէսիս էթմէլի տիր: Շիւքրան օլմազ՝ մէսուտ օլմազ տըր, նանքէօր օլմազ իսէ սաատէթտէն մահրում օլմազ տըր:

Միւմաիլէյհ՝ չօճուլլու էօմրիւմ մալիք օլտուլլու հէր շէյ իչին, հաթթա իչաիյի սու, եէտիյի թաամ, կիյինտիյի էլպիտէ, թէնէֆֆիւս էթտիյի հալա, իւզէրինէ լէման էտէն շէմ, զէմինի սուվարան եաղմուր վէ էլսալի ատի, պայաղը շէյլէր իչին մէմուն վէ միննէթտար օլմաղա թալիւմ էյլէտի: Հէր շէյ Ալլահտան իհսան օլունուր վէ հէր շէյ իչին չիւք էթմէլիյիլ: Միւմաիլէյհն թալիմի պու իտի:

Բինտըրկարթըն մէքթէպլէրինտէ արա սըրա սէօյլէնէն նազլիյէթլէրտէն պիրի շու տըր: Պիր չօճուլլ պիր սապահ փէք մէսուտ վէ չիւքրան հալտէ ույանըպ, պաղշէտէ պուլունան պիր թափուլուն եանընա կիթտի վէ անա՝ «Բիւլիւք թափուլ, պանա եէյէճէք պիր եումուրթա վէրտիյին իչին թէչէքքիւր էտէրիւմ» տէտի: Պատէհու ինէյին եանընա կիտիպ՝ «Էյ ինէք, պանա պիր գատէհ սիւտ վէրտիյին իչին սանա թէչէքքիւր էտէրիւմ» տէտի: Օնտան սօնրա գօյունլարըն եանընա կիտէրէք քէնտինի սըճազ սազլայան չօրապլար վէ էլպիտէ իչին եուլն թէտարիք էթտիքլէրինտէն տօլալը անլէրէ թէչէքքիւր սունտու: Պիզ պու նազլիյէթլէ կիւլէրիլ, լաքին անտէ պիր ֆիքր, էօմրիւն ատի շէյլէրի իչին էյի պիր միննէթտարըզ տէրսի եօ՞գ մը տըր:

Չօգլարըմըզ՝ Բինտըրկարթընլարը զի-
յարէթ էթտիյիմիզտէ կէօրտիւք քի, պիր
չօճուղա պիր թօփի վէ եա սաիր պիր չէյ
վէրիլտիյինտէ, անըն՝ պու չէյ իչին «մէմ-
նուն ըմ», տէմէսի մէմուլ օլունույօրարը :
Չօճուղ նէ գատար քիւչիւք եա սէօյլէ-
տիյի նէ գատար անլաշըմազ տա օլա
փարգ էթմէզ : Օ «մէմնուն ըմ», մէալըն-
տա պիր սէօզ սէօյլէյէնէաէք մուալլիմ
պէքլէր :

Չօճուղար թարաֆընտան պիրէր պի-
րէր «Մէմնուն ըմ» սէօզիւնիւ իչիտիպ
խօշանտըզ վէ պէլքի տէ պունա նէ՝ սէ-
պէպտէն պու տէրէճէ էհէմմիյէթ վէրի-
լիյօր տէյէ թէաճճիւպ էթտիւք : Աճէպա
հէր պիր չօճուղուն հէր տէֆատա «Մէմ-
նուն ըմ», տէմէսի լազըմ մը իտի : Բին-
տըրկարթընտա պիր ազ ուզուն միւտտէթ
գալապ, «Մէմնուն ըմ», սէօզիւնիւն ար-
գատընտա պէօյիւք պիր էսաս պուլուն-
տուղունու կէօրէճէյիզ : Պիւթիւն կիւն
զարֆընտա մուալլիմ՝ Ալլահա չիւքրան օլ-
մազ մէսէլէսինէ զայէթլէ էհէմմիյէթ վէ-
րիւր վէ սալթ գալպէն չիւքրան օլմազ
քեաֆի օլմալըպ մէզքիւր հիսսիյաթը քէ-
լամ իլէ աէ պէյան էթմէք լազըմ կէլտի-
յինի տէվամի սուրէթտէ չօճուղարըն նա-
զարը տիգգաթընա արզ էթմէքտէ օլուր :
«Մէմնուն ըմ», սէօզիւ անճաք չիւքրան
պիր գալպին իզհարաթը տըր :

Նէ՛ չօգ տէֆալար տիւնեանըն նանքէօր,
զայրի չիւքրան իտիյինի կէօրիւպ ա՛հ չէ-
քէրիզ : Գա՛ղարճա տէֆա տօսթլարըմըզըն
գատընաչինալըզ վէ նանքէօրլիւքլէրի սէ-
պէպինտէն էլէմ չէքմիչիզ : Պու նէվ նան-
քէօրլիւքլէրէ թէսատիւֆ էթմէմիչ օլան
պիր ատէմ վա՛ր մը տըր : Բիթապը մու-
մէթ պիլմէմէզլիյէ ճալիպի տիգգաթ մի-
սալլար տըր : Հէման պու նիմէթ պիլմէ-
մէզլիք եիւզիւնտէն էն զիյատէ էլէմ չէքէն
Բապպըմըզ Յիսուս տէյի՛լ մի իտի : Օ հէր

նէ գատար էյիլիք էտէրէք տօլաշտը, հէր
նէ գատար պէօյիւք իզտիհամլար անը
գուշատըրլար իտի իսէ տէ, չիֆաեապ օ-
լանլարտան նէ՛ գատար ազլար անա մէմ-
նունիյէթ սունմազ իւզրէ ալտէթ էթտի-
լէր : Մուճիզէյէրի ալըպ պիրէր պիրէր
թէտգիգ էտէրէք Բրիստոս վասըթասըլլա
չիֆայա նաիլ օլանլարտան գա՛ջ տանէսի-
նին արզը մէմնունիյէթ էթմիչ իտիյինի
կէօրսէք միւթէհայյիւր օլաճազըզ : Մէսէլա,
Մէպթ կիւնիւնտէ իճրա օլունան եէտի
միւճիզէլէր արասընտա՝ պիրի էլքէք վէ
տիկէրի գարը օլմազ իւզրէ սալթ իքի
տանէսի՝ կէօրալիւքլէրի էյիլիքտէն տօլալը
Բապպա համա էթտիլէր : Քէզալիք, «Սիզ-
աէն օն քիմսէ չիֆա պո՛ւլմատը մը, տօ-
գուղու նէ՛րէաէ տիր», տէյէ անտէն սա-
տըր օլան միւէսսիր քէլամը ունուտամալըզ :

Ձէնա կիւն ագտէմ հիսսի միննէթ-
տարի վէ անըն իզհարը հագգընտա պիր
գարը իլէ միւսաիէպէ էյլէր իքէն, մէր-
գումէ՝ «Մէմնուն ըմ տէմէք պանա կիւճ
կէլիր, պունա ապա ալըշմատըմ, վալիտէմ
պանա ապա էօյրէթմէտի», տէտի :

Իյթէ պուրատա պու մէքթուպումուն
էն մուհիմմ գըամընա կէլտիք : Պու սէօզ-
լէրի թէքրար էտէյիմ : «Վալիտէմ պանա
ասլա էօյրէթմէտի» էյ, քիւչիւք չօճուղար
վալիտէսի պուլունան իսաթունլար, չու
«Վալիտէմ պանա ասլա էօյրէթմէտի», սէօ-
զիւնէ տիգգաթ էտինիզ :

Աճէպա տիւնեատա կէօրիւլէն նիմէթ
պիլմէմէզլիյին, նանքէօրլիւյին սէպէպլէ-
րինտէն պիրի պու տէյի՛լ մի տիր : Էթրա-
ֆըմըզտա չիւքրանիյէթ վէ մինէթտարըզ
հիսսինէ փէք նատիրէն թէսատիւֆ օլուն-
մասընըն սէպէպի «Մէմնուն ըմ» սէօզիւ-
նիւն փէք ազ թալիմ էտիլմիչ օլմասը վէ
«Մէմնուն ըմ», տէմէք չօգլար իչին միւլ-
քիլ օլմասը տէյի՛լ մի տիր : Պիզ չօճուղ-
արըմըզա եալան սէօյլէմէմէք, սըրգաթ
էթմէմէք, իթաաթսըզըզտա պուլունմա-

մագ վէ սաիրէ թալիմ էտէրիզ տէ, նի՞-
չիւն անկէրի շիւքրան օլմաղա թալիմ էթ-
մէյիզ: Բէնտիլէրինէ իպրազ էտիլէն հէյ
պիր լէթաֆէթ վէ վէրիլէն հէյ պիր հէ-
տիյէ իչիւն մէմնուն օլմաղը նի՞չիւն ան-
լէրէ թալիմ էթմէյիզ:

Պիր չօճուղա պիր հէտիյէ թագտիմ
էտէրիզ, օ՛ անը ալըր վէ քէյիլէնիւր, վէ
պիլիւսին քի, օ պունտան նաչի պիր սաա-
տէթ հիսս էտիյօր, լաքին տուտագլարըն-
տան պիր քէյիմէ իչիթմէզսին: Նի՞չիւն օ
մէմնունիյէթ պէյան էթմէտի: Պունուն
սըրըր շուրատա տէյի՞ մի տիր: «Վալի-
տէմ պանա ասլա էօյրէթմէտի:» Էօմրտէ
իքի թարիգ վար տրր, պիրի՛ սանա վէ-
րիլէն շէյլէրի քէմալի շիւքրան իլէ գա-
պուլ էթմէք, ֆագաթ ալուղընտան գի-
յատէսինի տէ վէրմէք, տիկէրի իսէ ալմագ
վէ տաիմա ալմագ իսթէմէք տիր:

Բիթապը Վուգատտէստէ տաիմա «Վէր,
վէր,» տէյէն գըղլարը տէրիսաթը էտի-
յօ՞րմըսընըզ: Սէն՝ քէնտի չօճուղարընը
պու թարիգլէրտէն հա՞նկըսընտա թալիմ
էտիյօրսուն: Անլէր տաիմա զայրի շիւքրան
պիր նիսա իլէ «Վէր, վէր,» մի՞ տէրլէր,
եօգսա անլէր խալիս պիր հիսսի միննէթ-
տարիյէ մալիք օլուպ, անը տա հէր ան
պէյան էթմէյէ հազըր վէ վէրմէյէ ալըշ-
մը՛ մը տըրլար: Պէլքի պիր ազ տահա
կէրիյէ կիտիպ սիզ վալիտէլէրէ սիւալ
էթմէլիյիմ, սիզ շիւքրա՞ն մը սընըզ: Սի-
զին գալլէրինիզ էվլէլա Ալլահա վէ սա-
նիյէն սիզէ իզհարը լութֆ էտէնլէրէ տօղ-
րու հիսս ի միննէթտարի իլէ տօլմօ՛ մը արր:

Էկէր սիզ եէնիտէն տօղմուշ իսէնիզ
վէ Յիսուսուն գանը սիզի հէր կիւնահտան
թաթհիր էթմիշ իսէ, սիզ քեամիլէն Յի-
սուստա եաշայօր իսէնիզ վէ օ սիզտէ թէ-
մէքքիւն էտիյօր իսէ, «Էյ ճանըմ Բապա
վէ պիւթիւն տէրունիմ Անըն իսմի մու-
գատտէսինէ համո էյլէ,» տէմէմէք էտէ-
պիլի՞րմիսինիզ: Պիզտէ պու ըուհ հուսուլ

փէզիր օլտուգտան սօնրա քէնտի հէմ-
ճինալէրիմիզէ տաիմա «Մէմնուն ըմ,» տէ-
մէք պիզէ փէք գօլայ օլաճագ տըր: Սէն
քէնտինտէ պիր շիւքրան գալպէ մալիք
օլմատըգճա անը թալիմ էտէմէզսին: «Մէմ-
նուն ըմ,» սէօզիւ սէնին տուտագլարընտա
չօգ տէֆա իչիտիլմէզ իսէ անը սաիրլէրէ
էօյրէտէմէզսին:

Փէտէրիմին պանա մուայյէն սուրէթտէ
«Մէմնուն ըմ,» սէօզիւնիւ թալիմ էթտիյինի
տէրիսաթը էթմէյօր իսէմ տէ, անըն պիւ-
թիւն հայաթընտա կիւղէլ շիւքրան պիր
ըուհ թաշըսըզընը էյիճէ թէզէքքիւր է-
տիյօրում: Միւմալիլէյհին Ալլահա վէ քէնտի
հէմճինալէրինէ տօղրու քէմալի շիւքրան
իլէ միւրուր էտէն մէսուտ հայաթընըն
զիքրի քէնտի չօճուղարընըն ֆիքրլէրինտէն
ասլա չըգմայաճագ տըր: Պու շէյ պիզէ
արազի, էպնիյէ, եախօտ պանգատա մահ-
ֆուզ ազշէտէն չօգ զիյատէ գըյմէթի
պիր միրաս տըր:

Սէվկիւլիւ տօսթլարըմ, սիզ քէնտի
չօճուղարընըզա նէ՞ միրաս պրագըրյօրսու-
նուզ: Էվլէ՞ր մի, արագի եա ազշէ՞ մի:
Պունլար օլսա օլմասա, սիզ անլէրէ շիւք-
րան, մէսուտ հայաթ միրասընը պրագըրյօր-
մուսունուզ: Էկէր ֆիլվագը պէօյլէ իսէ,
չօճուղարընը մութլագա սիզէ միւպարէք
տէյէճէքլէր տիր: Եօգսա, էյվա՛հ, սիզ
արգանըզտա շու աճըլը քէլամլարը՞ մը
միրաս պրագըրյօրսընըզ, «Մէմնուն ըմ
տէմէք պանա կիւճ կէլիր, վալիտէմ պունը
պանա ասլա էօյրէթմէտի»:

Շէմսիյէյի պունտան 200 սէնէ էվլէլ
(եանի 1712 Օգոստ. 12տէ) Լօնտրատա
ձօնըս Հանուէյ նամ պիր զաթ իհտաս
էյլէմիշ տիր: Պու իլք շէմսիյէ ատապալըզը
աիշլէրինտէն եաիւրմըշ օլուպ, իւզէրինէ
մուշամմա չէքիլմիշ իտի, վէ 3 1/2 օգգա
աղըրըզընտա իտի:

ՀԱՅ ՄԱԹՊՈՒԱԹԵՆԸ

400ԻՒՆՃԻԻ ՍԷՆԷԻ ՏԷՎՐԻՅԵՍԻ

1542—1912

Կէչէն սէնէ՝ Րուսահայ մարուք մուհարրերէրտէն Պ. Լէօ՝ 1912 սէնէսինին՝ Հայ մաթպուաթընըն 400իւնճիւ սէնէի տէվրիյէսի օլունուլունու վէ անը միւքէլլէֆ պիր սուրէթտէ թէյքեար էթմէք տէյէր իտիյինի Հոյիզոն զազէթասընտա պէյան էյլէտի։ Պու թասաւլլուր տէրհալ հիւանի գապուլա մաղհար օլտու։ Ֆագաթ Պ. Ա. Մալխասեանց՝ Լէօյա մուխալիֆ պէյանը էֆքեարտա պուլունուպ Հայ մաթպուաթընըն իպթիտասը 1512սէնէսի օլմատըզընը պէյան էտէրէք օլ պապտէ չիւպհէ հասըլ էյլէտի։ Միւմաիլէյին պաշլընա իթիրազը չու իտի քի, 1512տէ թապ օլունտուլու զանն էտիլէն քիթապ՝ միւթէհարրիք եապըլարլէ տէյիլ անճագ գալլալար ուսուլու իլէ թապ օլունմուշ տըր։ Լաքին վիէննատա մուգիմ միւգթէտիր վարպապտէրտէն պիրինին եանի Հայր Ակինեանըն զիքր էթտիյինէ կէօրէ Պ. Մալխասեանցըն պու իթիրազը տօղրու տէյիլ իտի։ Պ. Լէօնուն էֆքեարը քէսպի ինթիշար էտիպ Հայ թէֆէքիւրաթընըն իյտի մախսուսունու սուրէթի միւհթէչէմէտէ եատ ու թէզքեար էթմէք իւզրէ հաթթա Իսթանպուլ, էլմիաճին վէ սաիր մահալլէրտէ գօմիսիօնլար թէչէքքիւլ էթտի։

Պու միւնասիպէթլէ էլմիաճինտէ տահա իլէրի կիտիլիպ աթիտէքի գարարլար իթիխազ օլունտու։ 1. Հայ եազըլարընըն 1500իւնճիւ վէ Հայ մաթպուաթընըն 400իւնճիւ սէնէի տէվրիյէսի նամընա 1912 Հոկտ. 13տէն 1913 Հոկտ. 12յէտէք, պիւթին պիր սէնէյի Յորեւեան սէնէսի ատտ էթմէք։ 2. Յորեւեանըն եէվմի քիշատընը Ս. Թարգմաւոյաց Տօնը օլան Հոկտ. 13տէ իճրա էթմէք։ 3. Վէ Յորեւեանըն ինթամը զիքրինի 1913 Հոկտ. 12տէ եինէ ալի Տօն էանասընտա սուրէթի ըէամիյէտէ իճրա էյլէմէք։

Կիւթէնպէրկին պու իճատընտան իսթիֆատէ էտիպ Հայ միլլէթինի թէնվիր էթմէք թարիգինի քէչֆի էթմիշ օլան պէօյիւք էրմէնի զաթ քիմ տիր, իւք տէֆա թապ օլունան քիթապ հանկըտ տըր, նէրէտէ թապ օլունմուշ տըր, Հայ մաթպուաթընըն սաիր իւք ամիլլէրի քիմէր օլմուշ վէ զայրիհա, սիւալլարա վէրիլէճէք ճէվապլարը պիւա չիւպհէ Րահիւլմանըն գարիունը պիլմէք իսթէր։ Իմտի պու սիւալլարա մուլթասարէն ճէվապ վէրէլիմ։

Արգար Դպիր Թոխատեցի նամ պիր զաթըն 1565 թարիխինտէ Վէնէսիքտէ «Խառնայիւնքուր տունարի» նամ րուզնամէ լէվհայը վէ Սաղմոսարանը թապ էթտիյի վէ 1568տէ Իսթանպուլտա Տօնացոյց, Տաղարան, Ժամագիրք վէ Պասարագամասոյցըն թապ օլունմուշ իտիյի պիլլէ չօգտան պէրու մալիմ իտի։ Քէզալիք Աղթարք, Հէֆիւնարան, Պասարագասէսըն նաման քիթապլարըն էսքի զէմանտա թապ օլունմուշ քիթապլարտան իտիլլէրինի պիլլը իտիք։ Լաքին պունլարըն Արգար Դըպիրտէն էվլէ՛լ մի, եօգսա սօնրա մըթապ օլունմուշ իտիյի նամալիմ իտի։ Էնճամ երուսաղէմին Ս. Յակոբեանց մանասթըրընըն միաքանը վէ էլէէվմ Կիլիկիա Կաթոզիկոսու օլան Սահակ Արքեպիսկոպոս Խապեան մէսէլլէյի հալլ էթտի։ Միւշարիլէյի Պասարագասէսըն նամ պիր քիթապ պուլտու քի, անըն խիթամընտա չու զէլլ մէվճուտ իտի։ «Պու ազիզ քիթապ Տիւրտէ (Թ. Մ. 1513—1514) Ալլահըն վիզայէսինէ ուղրամըշ օլան Ֆրէնկիսթան Վէնէժ չէհրինտէ—քի Վէնէտիք տիր— Կիւնահքեար Յակոբ եէտիլլէ թապ էտիլտի։ Ճիւմէ օգույանլար անա Ալլահտան կիւնահ աֆվլըզ տիլէտիլլէր։» Յակոբ մէզքիւր թարիխտէն պիր սէնէ մուգատտէմ (1512—1513) Աղթարք վէ Պարգասոլմարը թապ էթմիշ տիր։ Թարիխի էրմէնեան Դժիտա (Թ. Մ. 1565) Արգար Դպիրին թապ էթմիշ իտի-

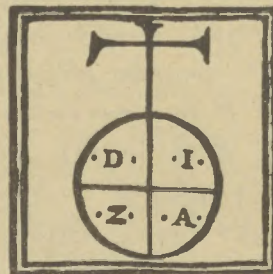
յի Սաղմոսարանսն չէօլէ տէնիւմիշ տիր։ «Էրմէնի թարիխինն Ռ. Դ. Ժ. սէնէսինտէ, պէն թօգատլը Աբգար դպիր՝ պու եէնի եազըյը հափմագ իչինն Բօմատա Պետրոս փափատան բուխսաթ թալէպ էթտիմ վէ օ բուխսաթ վէրտի։» Շու պէյանաթտան միւսթէպան տըր քի, Աբգար դպիրտէն ագտէմ էրմէնի եազըսը մէվճուտ իտի վէ Աբգար՝ քէնտի թապընը եա եազըսընը «Եէնի» թէսմիյէ էտիյօր։ Աճէպա պալատէ զիքրի սէպգաթ էտէն Յակոբտան զայրի թապիլէրիմիզ (թապ էտէնէրիմիզ) օլմօլշ մը տըր, պու պապտէ պիր շէյ սէօլլէմէք գապիլ տէիլ տիր։

Պիզէ մալիւմ օլան իլք Հայ մաթպաաճը պու Յակոբ օլուպ, Հայ մաթպուլաթընըն իլք թարիխի՝ Կիւթէնպէրկին վէֆաթընտան 44 սէնէ սօնրայա միւսատըֆ օլան 1512 թարիխի տիր։ Եազըգ քի, պու իլք մաթպաաճը Յակոբ հագգընտա մուայյէն մալիւմաթա տէսթրէս օլամամըշըլ։ Միւմաիլէյինն նէ զէմանը վէլատէթի, նէ մահալը վէլատէթի, նէ տէ էօմրիւնէ տաիր հիշ պիր շէյ պիլմէյօրուզ։

Էսհապը մէրագը իգնա իչինն պուրատա Աբգար դպիր թօխասեցինինն բէսմի իլէ պէրապէր իլք Հայ մաթպուլաթընըն ալամէթի ֆարիգէսինի տէրճ էտիյօրուլ։ Պու ալամէթ հագգընտաէլան մուայյէն վէ գաթի պիր էֆքեար պէյան էտիլմէմիշ տիր։ Պազըլարըն զաննընա կէօրէ պու ալամէթտէ միւնտէրիճ օլան տէօրթ եազըլար D. I. Z. A. վէնէտիքլի Zuan Andrea նամ մարուֆ մաթպաաճը վէ հէքքաքըն իսմինի իմա ու թէլմիհ էտիյօր։ Սաիրլէրիսէ, պունլար «Կիւնահքեար Յակոբ»ունն ալամէթի մախուսէսի օլան եազըլար տըր տէրլէր։ Հայ մաթպուլաթընըն իպթիտաի միւտտէթինէ մէնսուպ իլք ամիլլէրին լիսթասընը թէքմիլ էթմէք իչինն Տէրգնցի Տէր Յովհաննէսի տախի զիքր էթմէք իգթիզա էտէր։ Միւմաիլէյի Աբգար

ԹՕԳԱՏԼԸ ԱՐԳԱՐ ԴՊԻՐ

1512տէ վէնէտիքտէ իլք տէֆա քիթապար նէշը էտէն մաթպաանըն ալամէթի ֆարիգէսի։

դպիրին քիթապ թապ էթտիյի թարիխտէն 20—22 սէնէ սօնրա՝ 1587տէ, վէնէտիքտէ եէնի նէվ մաթպաաճըրըղա միւպաշէրէթ էթմիշ վէ Յովհաննէս Ալպէրթինին մաթպաաճընտա պիր Սաղմոս թապ էթմիշ վէ պու Սաղմոսուն իւզէրինէ քէնտինն վէ մուավինի օլան օղլու Խաչատուրուն թասվիլլէրինի թապ էթտիրիպ իւզէրինէ «Ալահըն վէ անլէրի զիքր էտէնլէրին գուլլարը Տէր Յովհաննէս Տէրգնցի վէ օղլու։ Ռ. Լ. Զ. եազմըշ տըր» պունլարըն տախի բէսմլէրինի կէօրմէք ճալիպի մէրագ օլաճալընտան անլէրի տէրճ էտէրիզ։

Պէնսիմիդի խիթամա կէթիրմէք իւզրէշու խուսուսլարը իլավէ էտէրիզ։

Էվվէլա՝ Պ. Ե. Զօպանեանըն զիքր էթմիշ օլտուղու իւզրէ՝ պու 400իւնճիւ սէնէի տէվրիյէ միւնասիպէթիլլէ, Կիւթէնպէրկին օ ճէլլ իսթիրաընը պիզիմ արամըղա

Յիշազմէ՛ք տր յորժամ գաս արքայո՛ւ
Թեամբքո՛ւ և ողորմեամէ՛ք

Յիշատակարանէ՛ա սւրիկ
առ քամէնա՛ր երջա՛նք և օրե

ՏԵՐ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՏԵՐԱՆՑԻ ՎԷ ՕՂԼՈՒ

Խախալ էտէրէք, էտէպիլաթըմըզն հըփզ, ինթիշար վէ թագվիյէսինէ իւք վասիթա օլմուշ օլան մէղքիւր Հայլարա քէնտի միննէթտարըղըմըզը թագաիմ էտէլիմ: Պու իւք Հայ մաթպաաճըլար՝ էրմէնինին շարգտա Ղարպ մէտէնիյէթինի իւք օլարագ քապզ վէ անը նէշր էտէն միլէթ օլտու զունա տաիր փարլազ վէսիգէլէր տիրէր: Պու միւնասիպէթտէ մէղքիւր իւք մաթպաաճըլարն նամը զիշանընը եա՝ էտէրէք, պիզ Հայ մաթպուաթընըն հէլի պէօյիւք ամիլ վէ տէլիլէրինի եատ վի թէքրիմ էթմիշ օլաճաղըզ:

Էրմ. Փրօթէսթան ճէմաթըմըզըն տախի պիր թագըմ քիթապլար, դազէթալար վէ սաիր նէշրիյաթըլլէ Հայ մաթպուաթընտա պէօյիւք պիր հիսսէսի օլմուշ տըր: Պիզ պիր իքի պէնալէր շէքլիտէ պու նէշրիյաթտան պահա էթմէք նիյէթինտէյիզ:

Անճագ պու միւնասէպէթլէ գարիունումուզա ըհճա էտէրիզ քի, շու թէթէպպիւաթըմըզտա լութֆէն պիզ մուապէնէթ էյլէսինէր:

1838տէն իթիպարէն կէրէք իսթան-

պօլտա, կէրէք իշէրի շէհրէրտէ նէ՞ զէման, նէ՞ ըհտէ վէ հա՞նկը միսիօնէր եա Հայ Փրօթէսթան ֆէրտ եա չիրքէթ թարաֆընտան մաթպաա եա դազէթա թէհսիս օլունմուշ վէ անլէրտէ նէ նէշրիյաթ վուգու պուլմուշ աըր: Պու խուսուստա մալիւմաթը օլան միւնթէրէմ գարիունտան ըհճա էտէրիմ քի, քէնտի մալիւմաթլարընը միւնմէլ պիր թարլազտա աթիտէքի էտրէսիմէ իրալ էյլէսինէր:

Տէրիսաատէթտէ Սամաթիա, Ազգային վարժարան:

ԳԷՈՐԳ-ՄԵՍՐՈՊ

ՐՈՒՀԱՆԻ ՀԱՅԱԹ

Ի Ն Ճ Ի Լ Ի Ա Տ Ե Մ Ե Ս Ի Ն Ի Ն
Ս Է Լ Ա Վ Ի Թ Ե Թ Ի Ն Է Ի Տ Ե Լ Ն Յ Ի Ր

«Պիզ Բրիստոսըն Միհրիմէ մալիֆ իզ:»
1 Կորն. 2: 16: Բէզա, Ֆիլիպ. 2: 5:

Բէլամըն գուվէթի՝ միւթէքէլլիմին նուֆուզու նիսպէթինտէ օլուր: Ատէմ սէօյլէտիյի սէօզէ պաշգալարընտան մաթլագա իթիմատ վէ իճրաաթ թալէպ էտէրսէ, պունա իթիրաղ կէօթիւրմէզ պիր սէլահիյէթի օլմասը իճապ էտէր: Բրիստոս էֆէնտիմիզ հիւքիւմէթ սահիպի կիպի սէօյլէր իտի, սամիուն անըն սէօզլէրինին պըրագաղըզ պէօյիւք թէհսիրի՝ ֆիքը, գալպ վէ վիճտանլարընտան սիլքիպ աթամազլարտը: Անըն հագգընտա ալամըն շէհա-տէթի շու օլտու: «Պունուն կիպի ասլա պիր քիմսէ սէօյլէմէմիշ տիր,» չիւնքի օֆէվզ ի թ թապիա պիր հագգ ու սէլահիյէթլէ միւքէլլէֆ պուլունմագտա իտի: «Պէնիմ թալիմիմ քէնտիմին տէյիլ, պէնի կէօնսէրէն ֆէսէրիմ տիր,» իշթէ պունտա իտի անըն էօմր վէ վազլարընտաքի ֆէվզ էլատէ գուտրէթին սըրըզ վէ սէլահիյէթի: Ինճիլ խատէմէսի մինպէրտէ տուրուր, քէլամ էտէր, պիր թագըմ պէօյիւք իտիալարտա, թէհտիտ վէ վատլարտա պուլունուր, էմր էտէր, եալվարըր, թապիր

էտէր, թէսէլի վէրիւր, աղլատըր, սէվին-տիրիւր, գօրգուտուր, ճէսարէթլէնտիրիւր, փէյլամլար վէ իտտիալար թագտիւմ էտէր, վէ պուռնլարն ճիւլէսինէ մուհագգագ սուրէթտէ իման վէ իթաաթ թալէպ էտէր:

Անա պու սէլահիյէթ նէ՞րէտէն տիր, պազըլարըն զաննընա կէօրէ՝ պու սէլահիյէթ «առախէյալիսն կարգ» տան կէլիւր: Իթիգատըմըճա պիր ինճիլ խատէմէսի ճիտտէն Գրիստոսա վէ անըն պէշարէթինէ վագֆ վէ թախսիս օլունմամըշ իսէ, սալթ «ձեռնադրութիւն» ըէսմի սիրամիզ պիր թարիզլէ պու սէլահիյէթի անա կիրտիրէմէզ: Նիչէ ալի մէրթէպէտէն ըուհանի մէմուրլար վար քի, անլէրին սիրէթ վէ քէլամլարընտա պու ֆաիգ սէլահիյէթին էստէրի պիլէ կէօրիւլմէզ, հաթթա ըուհանի իւնվան վէ քիսվէթ ալթընտա իրթիքեապ էտիլէն միւտհիշ խապասէթլէրին սիյահ սահիֆէլէրինի աչմաղա հիճապ էտէրիզ, պուրաարընը պրագալըմ:

Տիկէր պիր գըյաս տա շու տըր, մաւտէմ քի, ինճիլ խատէմէսի վազլարընըն քէրէսթէսինի Գիթապը մուգատտէստէն ալըյօր, Գիթապը մուգատտէս տալի միւլհէմ տըր, պինաէն ալէյհանըն սէլահիյէթի Գիթապը մուգատտէստէն վէ օ Գիթապը միւլհէմ գըլան Ալլահտան տըր: Պու տօղրու տըր: Պէօյլէ տէմէք գօլայ ֆագաթ մէսէլէ տիգգաթլէ թամիգ էտիւլիսէ պաչգա միւլքիլաթ մէյտանա կէլիյօր: Գիթապը մուգատտէսին միւլհէմ իտիլինի գապուլ էթմէքլէ իշ պիթմէյօր, զիրա ումում իլհամըն թապիաթը՝ խուսուսա Գիթապը մուգատտէսին նէ մանատա միւլհէմ իտիլի հագգընտա սալթ Աջիւարհալիսնլար տէյիլ, իլլաայնի միւլհէմ քիթապըն մէէզուն վաիզ վէ միւլպէշիլլէրի պիլէ թէմամըլլէ հէմէֆքեար տէյիլ տիրլէր:

Պազըլարըն իլհամ թասափլուրու տար,

պազըլարընքի կէնիշ, պիր թագըմը հարֆի, պիր թագըմը տա ըուհի իլհամ թապիտարը, պիրի էօթէ ուճ սէրպէսթ էֆքեար սահիպի, տիկէրի աքսի նիսպէթտէ մուհաֆազաքեար: Իմտի ինճիլի խատէմէ Գիթապը մուգատտէսէ նազարէն նէ՞ մէվգի թութսուն: ազաւսակա՞ն մը եօգաս պաւհալանդալիսն մը օլուն, հա՞նկը նէվ իլհամա իմթիսալ էյլէսին: Պունա ճէվապէն տէրիզ քի, իլհամ իքի տէյիլ, պիր տիր, պէօյլէ թէֆրիգալար սալթ ինսանի խալալտա սուլունուպ իլհամըն թապիաթընտա անլէրին մէվճուտիյէթլէրի եօգ տըր: Վուգուհալ շունտան իպարէթ տիր քի, Գիթապը մուգատտէսին ապը Ալլահտան տըր, անտէ մուհարրէր պուլունան էսասի հագիգաթլար անըն էգէլի մագսէտ վէ իսիալարընըն պէյանը տըր: Ֆագաթ Ալլահ անլէրի՝ ինտինտէ միւնասիպ սայտըղը վէ ըուհու իլէ մէմու գըլտըղը պազը ատէմլէրէ քէշֆ ու պէյան վէ անլէր վասըթասըլլէ տէ պիզէ թէպիլը էյլէմիշ օլտուղունտան իշին իշինէ ինսանի պիր ունսուր գարըշմըշ տըր: Քէլամուլլահըն մէնպաը ապիտէն պիզէ տօղրու ճէրէեանը մուհիթին ըէնկ վէ պիշիմինէ կէօրէ օլմուշ տըր: Եինէ տէ ճիւլէսինաէ պիր թէք մագսէտ թագիպ վէ թէրճէմէ էտիլմիշ տիր: Մէշէֆիլք ուլլահ, կիւնահքեար տիւնեայա տօղրու Ալլահըն ալֆ վէ խէլաս էտէն էպէտի մուհապպէթի, ինսանտա Ալլահըն, զէմինտէ սէմանըն, մատտիտէ մանափինին թէճէսսիւմիւ: Էօյլէ իսէ, Գիթապը մուգատտէս միւլհէմ տիր տէմէքլէ, անըն հէր սէօզիւ Ալլահըն աղղընտան չըգմըշ, անտէ պիր թէք խաթա պուլընսա, պիւթիւն քիթապ միւլհէմ օլմագտան ֆարիզ օլուր, կէօյա Ալլահըն ըուհը Գիթապը մուգատտէսին մուհարրիլլէրինի պօրու: Եւ ֆօնօղրաֆ կիպի գուլլանմըշ, եւ տա, Գիթապը մուգատտէս միւլհիզէ իլէ կէօքտէն տիւլմիւշ, եէրտէն չըգմըշ, տէյու անլալըմամալը տըր:

Աճէպա պէօյլէ տէրսէք, Բիթապը մու-
գատտէսի տիկէր տինի քիթապլար իլէ
այնի զէմինէ էնտիրմիշ վէ անլէրէ միւմա-
սիլ պիր քիթապ սալմըշ օլմըմըյըզ: Հա-
շա՛, էտեանը ստիրէնին քիթիւպի մու-
գատտէսէլէրինտէ, հաղըր վէ կէշմիշ ասը-
լարըն էտէպիյաթ փիրլէրինին էն նատիտէ
էսէրլէրինտէ պաղը եիւքսէք թոսսովլուր-
լար պուլունտուղու ինքեար օլունամազ:
Փագաթ Բիթապը մուգատտէստէ՝ տին-
եանըն ճիւմէ մէզհէպի վէ ատի քիթապ-
լարընտաքի հագիգաթ գըրընթըլարընըն
իլէլէպէտ անըն իրթիֆարնա եէթիշէմէ-
յէճէքլէրի պիր ուսուր վար տըր, եանի
օ հէր իման էսէնի, քեֆլիկի ճէսիս,
խէշաս, սալաս, քեգասսիւս վէ հալաթ ք
էպէսիյէ իյիւն Հիֆմէթուլլահ վէ Գուս-
րէթուլլահ օլան Բրիւսոսը վէ անըն
պէշարէթիկի հալիսի: Ալէմտէ պունտան
տահա պէօյիւք պիր հագիգաթ հօգ տըր:
Օ տա սալթ Բիթապը մուգատտէստէ
քէշֆ ու իլան օլունմուշ տըր: Անա Ալա-
հըն քիթապը, սէմավաթըն քիթապը,
մուգատտէս քիթապ, Ասոուսծաշուկ
տէնիլիօրսա, պունլար իթիպարի իւնվանլար
օլմայըպ, մէգքիւր հագիգի քիթապընմահի-
յէթինի իմա էտէն էվտաֆ տըր: Անտէ պաղը
էհէմմիյէթսիզ խաթալար պուլունտա պիլէ,
անլըր թէմիզ պու զտալիլի տիւլիւրքէն տէ-
յիրմէն թաշընտան գօփուպ ունա գարըշմըշ
պիր գաշ թօզ զէրլէլէրի, եախօտ ըրմագ
աղըպ կիտէրքէն սահլլէրինտէն իչինէ
տիւշմիւշ չէօր չէօփ փարշալարը գապի-
լինտէն չէյլէր օլուպ, խալիսաթընա, ու-
վիյէթինէ վէ մուղատտիլիյինէ աղա խալէլ
կէթիրմէզ:

Իլհամ Ալահըն նէֆէսի տիր, հուտուա
թանըմազ, քիթապա ողըլագ, լաքին հու-
տուտ իչինէ կիրմէսի տէ իճապ էտէրսէ,
տէրուինտէն միւրուր էտէճէյի մէճրալա-
րըն մուհիթինէ մարուզ պուլունաճաղը
թապիի, հէմ տէ մագուլ տըր: Իլհամ

Բիթապը մուգատտէստէն պէօյիւք, Ալահ
տա իլհամտան պէօյիւք տիր, պունա պի-
նտէն, իլհամըն եէքիւնիւ վէ քէմալը անըն
մահտուտ եա մուհարրէր չէքլինտէ տէյիլ,
իլլա մէնչէ ի ապիսի օլան Ալահտա արա-
նըլմալը տըր: Պիայնիհի, Բիթապը մու-
գատտէսին միւլհէմ իտիլինէ իթիգա-
տըմըզըն էսալը քիլիսէնին անը զաւնօնի
սալմասընտան, իման իգրարըմըզուա պիր
մատտէ օլմասընտան, եախօտ միւնթէգիտ
մուպլիմլէրին չէհատէթինտէն զիյատէ
էքմէլ իլհամ օլան Բրիստոսըն անը մէմ-
լու գըլմասը վէ միւլհէմ տէյու թաստըզ
էյլէմէսի տիր:

Հալեպ

Ս. ԹՈՎԱՄԱՍԵԱՆ

ԲՈՒՀԱՆԻ ՄԻԻԹԱԼԷԱԹ

—Ատէմէր տաիմ իւլ էվգաթ «Եարըն»
տէյօրլար: Հալ շու քի, թարիւ, թէճրի-
պէ ի զաթիյէ, զամիր վէ Ալահ «Շիմտի
եափ» տէրլէր:

—Գարարլարըմըզ տէրհալ մէվգի ի իճ-
րայա վագ էթմէք աաթթի տէ, սաիր ճիւմէ
աաթթլէր միսիլլու մէշգ ու թահսիլ էտիլէ-
պիլիր: Վէ անը քիւլիւք չէյլէրտէ, էօմ-
րիւն՝ պիւնլէրճէսի պիր արայա կէլէրէք
ապ հայաթը թէշքիլ էտէն էն ատի չէյլէ-
րինտէ իտման էտէպիլիրիզ: Վէ պիզ պէօյլէ
եափար իսէք էօմրիւն ազիմ գարարլարը
իչիւն ֆիքրիմիլտէ մուայէն վէ սապիթ
պիր իթիյատ (աաթթ) հաարլ օլմուշ օլուր:

—Պու կիւն սէնին իչիւն վէ պէնիմ ի-
չիւն, մալիք օլտուղումըզ եէքեանէ կիւն,
իւհտէմիզէ թէրէթթիւպ էտէն հիսսէյի
իճրա էթմէք իչիւն եէկեանէ ֆուրսաթ
տըր: Պիզիմ հիսսէմիզին պիթիւնէ նիս-
պէթէն նէ գատար էհէմմիյէթի հաիզ օլ-
տուլու պիզճէ մէճհուլ օլապիլիր: Փագաթ
շունու պիլիրիզ քի, օ պիր ափարէլիք տէ-
յիլ՝ իճրաթ, իսթիհզա եա հիճվ տէյիլ
մուհապպէթ տիր: Պիզիմ վազիֆէմիզ ին-
սանլարա տէսթ ի մուպլէնէթ ուղատարագ
անլէրէ մուհապպէթ իզհար էթմէք տիր:

ՄԻԻԹԵՆԵՎՎԻ

ՄԻՍԻՍ ՆՈՒԱՅԹ

ԵԱԽՈՑ

ՇԱՐԱԹԱՊԱՀԱՐԸՆ ՓԵՅՂԱՄՊԵՐԻ

ՊԱՏ. 4. ԻՍԹԱՆՊՈԼԻՏԵԱՆ

4.

Պիր աղ սօնրա ճէմաթտա պուրու-
նան ճէսիմ վէ գուզվէթլի պիր ատէմ թամմ
Հէկէ կիպի բուհուն թէէսիրիյէ եէրէ վու
րուլտու վէ պիւթիւն խանէ բուհ իլէ տօլ-
տու: Պունա նէ՞ տէմէլի իտի: Իշթէ օլ մու-
խալիֆ պիրատէրէ բուհ թարաֆընտան էն էյի
պիր ճէվապ, վէ պու ճէվապ անըն աքսի բու-
հունու իսքեաթ էյլէտի: չէօյլէ քի, օ սյաղա
գալգըպ պիւթիւն ճէմաթ հուզուրունտա աֆվ-
լըգ տիլէտի: Հաթթա պու ճէսիմ քիսէլի տէ-
վիրէն քէնտիւնն տուաւ իտիյին տէ իլավէ
էթտի: «Էկէր բուհ հէր տտէմի տէվիրէպիլըր
խտէ, հայտէ շու գօճաման ատէմի տէ տիւչիւր-
սիւն տէ կէօրէյիմ,» տէյէ տուա էթմիշ, վէ
տուաւր տէրադապ գապուլ օլունարապ ատէմ
եէրէ վուրուլտու իտի: Պունուն իլէ իսպաթ
օլունաւ քի, բուհ պիր քիմէյի հաթթա պիր
պաշգասընըն թալէպի իւզէրինէ պիլէ տէվիրէյէ
հազըր վէ գատիր սիր: Պիր պաշգա իթթիմատա
պիզլաթ օ մուխալիֆ պիրատէր քէնտիւն պու-
ղարիպ ղիյարէթլէ լայըգ սայըլտը: Այըլադատան
սօնրա կէչմիշտէ Հէլէնէ էթմիշ իտիյի հազգըզ
լըղը իթիրաֆ իլէ օ խուսուսաա աֆվլըգ թալէպ
էյլէտի:

Լաքին տահաւը վար իտի, պիր գաշ հաֆ-
թա սօնրա պու քիսէ քէնտի էվինտէ պիւթիւն
տիլէսիլէ տուա էտէր իքէն, Բուհ անլէր իւզէ-
րինէ էօյլէ պիր սուրէթտէ նազիլ օլտու քի
պիլա իսթիանա ազալտըն ճիւմէսի տէ եէրէ
վուրուլտուլար: Վէ պազ Մուզատտէրին իշինէ
քի, անլէրի ղիյարէթլէ ճիւմէսի եէրտէ հաթ-
մագտա, վէ էվի տէ քեամիլէն Բուհ իլէ տօլու
պուլան վէ պու չէյէ չէհատէթ էտէն Հէլէնին
փէտէրի օլտու: Հէփ պուլար նէ՞ իշին վազը
օլտուլար: Հէլէն տէյօր: «Սօղուգ րէսմիյաթ՝
Միւթէալըն գուզվէթլի թէէսիրի էօնիւնտէ է
րիմէյէ պաշաւտը: Պանու մուխալիֆ օլանպար
քէնտի խաթալարընը կէօրիւպ պէնիմ իլէ Բրիս-
տոսըն մուհապէթիւնտէ իթթիհատ էթտիլէր:
Ալլահ պէնիմ այազլարըն էօնիւնտէքի հօլու

հազըրլամը իտի: Շիմտի Բապալըն զուհուրունա
ինթիզար էտէն ճէմաթ արասընտա սէլամէթ
վէ իթթիհատ հիւքմ սիւրմէյէ պաշաւտը իտի:

* *

1843/ւն պիտայէթիւնտէ Փօրթլէնաւ, Պէ-
թօվէն Սալօնը տէնիլէն մահալ կէճէ կիւնտիւզ
ազիմ պիր գալապալըզ իլէ տօլուպ պօշալաֆ-
տա իտի: 1843 Մարտ 21 իլէ 1844 Մարտ 21
արասընտա Բրիստոս կէլէճէք իտի: Էսվիկն-
թիսթէր արասընտա կէօրիւլէն հէյէճան կիւն-
տէն կիւնէ չիտտէթ քէսպ էթմէքտէ իտի: Օլ
պիր իսթիսթիյան Փրըգալարըն մուխալիֆէթիւն
րազմէն անլէրին տտէտի հէր կիւն թէղալիւտ
էթմէքտէ, վէ նիլէ կիւնահալարըն թէվպէ
էտէրէք քէնտիլէրին իշլապքեարընըն զուհու-
րունա ինթիզար էթմէքտէ իսթիլէր: Բուհ անլէր
արասընտա աճալիպ պիր թարգաա ամիլ օլմագ-
տա իտի: Պիր ինթիմատա մուսաֆիրէթէն արա-
լարընտա պուլունան Երեզ Պրաուն իսթիսթէ պիր
միւսալիւն վալի, գանէփա իւզէրինտէ Էսվիկն-
թիսթէրին մուզթէտիր վալիլի Մր: Սթօգմէնի
տիւլէր իքէն, Բուհ թարաֆընտան ղիյարէթ օ-
լունտու, քէնտի օթուրտուլու եէրտէ ուլուշուպ
գալտը: Թուլմամը օլալար եէրէ տիւլէճէք
իտի: Պիր աղ սօնրա այըլըպ աճալիպ պիր սու-
րէթտէ չէհատէթ էթտի: Անլաշըլտը քի, վալիլի
միւնթէրէն սէմալի մէսհէ նալի ղումուշ իտի:

Միւպարէք սաաթլար հազալար իտի: Ա-
նըն իլէ եիւզ եիւզէ պուլունահազալարը ղիզըյ-
մէթ տազիգէլէրին վիւրուտընա պիլ իթթիհատ
իշթիյապ չէքմէքտէ իտիլէր: Նէվմի մէշղուլի-
յէթլէր պիր գաշ հաթթա իշին պիր թարաֆա
գօնուլտու: Հէր քէս քէնտի քէնտիսթի թէք-
րար պէ թէքրար թէֆթիլ վէ իսթիհան էթ-
մէքտէ իտի: Անլէր ուրուճ ալալընտա կիլինմէք
իւզըրէ ղէմինի իսթիսթար տէլի, ճանըն սալան
լիպալարըն հազըրլանագտա իտիլէր: Թէ-
րէնիլիլէր, հէրարէթլի տուալար, չէհատէթլէր,
նալիսթիլար վէ իզլարար պիր պիրինի թէա-
զըպ էալիյօր, կիւնահալարըն թէվպէ էտիպ
մուզատտէսլէրէ մուշղամմ օլույօր: Վէ պու չէյ-
լէր վազը օլտուլու սըրատա արալարընտա մու-
գատտէս մէլէքլէրին հուզուրը հիսս օլունմագտա
իտի: Հէյհաթ... թալին օլունան վազթ կէլտի
վէ կէչտի, վէ Բրիստոս զուհուր էթմէտի: Նէ-
թիճէ: Օլ պիր Փրըգալար արասընտա գաթէն
պաշ կէօսթէրմէյէ պաշաւտը օլան իսթիհա
հատը կէչտի: Բրիստոսըն զուհուրունտա

գուտախնայեթ լիպասարըլյա ուրուճ էտէճէք օլան լաւ մուգատտէսլէրին ճէմաաթընը թէրք իլէ միւսթէհդիլէրին սընֆընա տախիլ օլտուլար, վէ հաթթա պու հարաքէթին միւսսախի օլան Մր. Միլէրըն ալէյհինտէ սէրթ պէյանաթտա պուլուն. մալա պաշլատըրար: Պաշլարընա թօփլանան թէվպէքեարլարըն էքսէրիսի գօրգուտան նաշի կէլմիշ խոխլէրինի կէսաթէրմէք իւղրէ ճէմաաթ. տան ուզապլաշարար: Հարաքէթին պաշընտա տուրան Հէլէն կիսի զայյուր իշճիլէր մուղթա. րըպ օլտուլար, լաքին մէյուս օլմատըրար: Ա. նըն վատլարընա պիւթիւն գուվլէթ իլէ իման էթմիլէր խոխի իմաթ օ իմանտա սապիթ գալ. մալա գարար վէրիպ, անըն զուհուրունու իս. պար էտէն նուպուվլէթի թէֆթիշ էթմէք իւզ. րէ թէքրարէն էլէ ոլտըլար: Տագիգանէ թէֆ. թիշ նէթիճէսինտէ մէսէլէնին սըրրընը մէյտանու չըգարտըլար: Դան. 8. 14տէ զիքր օլունան 2,300 սէնէսի Աճէմ փատլաշընըն չըգարտըլը ֆէրմանըն թարիսի, եանի 457նին պիտայթիին տէն հիսապ օլունանագ օլուր իսէ, Բրիստոսըն զուհուրունա պիր սէնէ տաշա մունթաղըր օլա. պիլէճէքլէր խոխ: Օլմալ չէյ տէյիլ, Մր. Միլըր Դանիէլտէքի լազամարտան Բրիստոսըն զու. հուրունուն վալթընը պու գաւտար տօլրու պիր տուրէթտէ քէշֆ էտէճէք գատար ըուհանի պիր պասարա մալիք օլմագ իլէ պէրապէր, քէնտի հիսապլարընը պիր սէնէնին նիհայէթի հէրինէ պիտայէթիինտէն հիւրիւտէճէք գատար քիւշիւք պիր եանըլը տա եափապիլի խոխ: Լաքին էս. վեկթիսլէր պու եանըլըն սէպէպինի աճղտան տաշա եիւքսէք պիր հէրտէ պուլտուլար: Պու եանըլը միւսիլէրին իմանընըն իմթիւն օլուն. մալը իշիւն եափըլըն խոխ: Պիր եանըլը իլէ պէօյլէ ալիմ պիր մագսէտէ խըտմէթ էտէն Մր. Միլըր հիճապ եէրինէ իֆթիխար էթսէ հագգը վար խոխ:

ՄԱԼԻԻՄԱԹ ՓԱՐՁԱԼԱՐԸ

— Ուաշինկթընտա հիւքիւմէթին նկատաթիւ կէթիշտիլէն «սըճագ էվլէրինտէ աղաճլարըն թէզ մէյլէ վէրմէյէ պաշլամալը իշիւն պիր ուսուլ քէշֆ էտիլիւ տիր. չէօյլէ քի, աղաճա հէրտէն գուվլէթ նագլ էտէն էն պէօյիւք վէ գուվ վէթի տամարը պուլուպ, աղաճըն Լօյ սուլունուն հէփսինի տիկէր ինճէ ուֆագ պիր տալա սէվգ էտիլօլար վէ պէօյլէճէ աղաճըն օ գըսմը 8 սէնէտէ կէօրէճէլի պիր իշի 2 սէնէտէ կէօրէպիլիլօր:

— Պօղմանա վէ գօլէրա իլլէթլէրինին մէշուր միւսթէխասսիլէրինտէն օլան Միւսիլիլի Փրօֆ. Էմիլիլի վէ անըն ըէֆիգի Լօվէ իտտիա էտի. յօրլար քի, եումուրթանըն գապուղու միւնա. սիպ սուրէթտէ իսթիմալ օլունմագլա էամրիւ ուզատըր, վիւճուտին սըգլէթինի, պէյնին ֆասա. լիլէթինի սըթըրըր, գալպին նէպլանընա գուվ. վէթ վէրիլ: մուղիրր միքրօպլարը թէլէֆ վէ պազը իլթիւապ վէ իլլէթլէրի մէն էտէր: Ատէմի տաշա ճէսուր վէ տաշա մէթին գըլար: Պու սէպէպտէն անլէր եումուրթա գրօրիսի նամընտա պիր սէյալ իմալ էթմիշ օլարագ անըն իսթի. մալընը թալսիլէ էտիլօլար:

— Պրանսանըն Սէն չէհրինտէ վագը Տար իւլ մէճնուրիլիտէ պաշ ճէրրաշ օլան Փիքէնին պէ. յանընա կէօրէ փէք չօգ քիմսէլէրին մէճնուն հա էպլէհ օլմալարընըն սէպէպի պէյնլէրինտէ հա ճիւմէ ի տապիլլէրինտէ չիպան հա ուր պուլունմասը հա տա վիւճուտին սալի գըսմ. լարընտա պու ճինա չէլլէրին պուլունուպ անլէ. լին գան տամարլարընը զէնլէմէսի տիր: Փիքէ պու ճինա սէպէպլէր գալտըրըլարագ խաս. թանըն չիֆաեապ օլտուղունու իտտիա վէ պու. նա պազը տմլի միտալար տախի իլաէ էթմիշ տիր: Միւմալիլիլի՝ պալը տէլի վէ ախազսըզ քիմսէլէրին տախի վիւճուտլէրինտէ պուլունան պու ճինա խասթալըզլար թէտալի էտիլտիքտէ անլէրին ազըլանտըզլարընը վէ թէպտիլ ի ախ. լագ էթտիքլէրինի իտտիա էլլէմիշ տիր:

— Պարզըր միլլէթլէր էհալիսինին վասաթի պէյն սըգլէթլէրի տիրէմ հիսապըլլէ պէր վէճհ ի զիլը տիր: Իսգօշիալլարընքի 400, Ալմանլարընքի 396, Ինկիլիլլէրինքի 396, Պրանսըզլարընքի 383, Չինլիլլէրինքի 380, Իթալեանլարընքի 376, Հինտիլլէրինքի 360, Չինկիանէլլէրինքի 359, Էսքիմօլլարընքի 350, Վիւճուտլէրինին սըզ. լէթի նիսպէթինտէ հիսապ օլունուրսա էսքիմօ. լուլարընքի Իսգօշիալլարընքի գատար տըր:

— Պրանք Ուաշինկթըն վէ Ճէյմա Պարէլ նամ մէշուր Ինկիլիլլէրին հէր իքիսի տէ ալնի սէ. նէտէ (1866) ալնի չէհրտէ (Հօվ) տօղմուշ, ալնի մէքթէպտէ թահսիլ էթմիշ, վէ պիւթիւն էամր. լէրինտէ եէքաիկէրի իլէ սըզը տօսթլար օլմուշ. լար: Եագընտա իքիսի տէ ամէլիլաթ իշիւն ալնի խասթախանէյէ նագլ էտիլիլլէր վէ ալնի կիւն. տէ վէֆաթ էթմիլլէր վէ ալնի գապրիսթանտա եան եանա տէֆն օլունմուշար տըր:

Մ. Բուզվելթին կէօսթէրսիյի չէճաթ վէ սո-
ղուգ գանլըլըղա հէր քէս միւթէհայլիւ օյմագ-
տա տըր: Բէնտի րազիպլէրի օյան Ուլսըն վէ
Թէֆթ ինթիսապ միւսապագասընը չի խոլիք
Թէէրիւր էթմիլէր տիր: — Այմանիանըն Լօնա-
րա սէֆիր ի սապըզը միւթէվլէֆա Պարօն Պի-
պէրլթայնըն հէրինէ Փրէնս Լիչնօվսքի թային
օլունմուշ տըր: Միւշարիլէյի 52 սիննինտէ օ-
ուպ, էփէյի մուհիմ մէվզիլէր ինրաղ էլլէմիշ
օյան պիր զաթ տըր: — Իրանըն նախ ի Շահը
էվրօփայա կիթմիշ օլուպ, չու հալ ու քէֆի-
յէթլէր թահթընտա մէմլէքէթինէ սէօնմէք իս-
թէմէտիյի իչիւն, Իրան հիւքիւմէթի տիկէր պի-
րինի մէզքիւր մէմուրիլէթէ թային էթմէք նի-
յէթինտէ տիր: — Ֆրանսանըն պիւթիւն տօ-
նանմասը պահըր Սէֆիրտտէ թօփանմըլ տըր:
— Մալիւմ օլտուղու իւզրէ Մարգօնի պիր օ-
թօմօպիլ գաղասընա օլրամըլ իտի: Պու գազս
նէթիճէսինտէ միւմալիլէյին պիր կէօզիւ իս-
րապ օլտուղունտան սօգթօրլար օնու չըգար-
մըլար տըր: — Պալգան մուհարէպէսինտէ
Բուսիանըն մէվզիի նէ օլաճաղը հալա մալիւմ
տէյիլ տիր: Պազըլարըն գաննընճա Մ. Սազօ-
նօֆըն Լիկիլթէրայը ղիյարէթի պու Պալգանլար
մէսէլէսինտէ պիթարաֆըղը թէյիս էթմէք իչիւն
իտի: Պինաէն ալէյի էլէր պու եազընլար
Մ. Սազօնօֆ քէնտի մէմուրիլէթինտէն ալլ
օլունուպ հէրինէ պաշգա պիր զաթ թային
օլունուրաա, պունու Բուսիանըն Թիւրքիա ա-
լէյինտէ պէյանը խուսումէթ էտէճէյինէ պիր
պլամէթ սալըյօրլար: — Էվրօփայլար պիւթիւն
գուվլէթլէրի իլէ մուհարէպէյի թէճրիս էթմէյէ,
վէ քէնտիլէր պիթարաֆ տուրարագ մուհարէ-
պէնին նէթիճէսինտէ պէքլէմէյէ չալըյօրլար
իսէ տէ, պունտա մուվաֆֆագ օլաճագլարը
չիմտիլէք ինթիմալ կէօրիւնմէյօր: Գարստաղ-
լըլար եա Սըրպլար Նօվի-Պալար սանճաղընտա
Թէարրուզաթտա պուլունուր պուլունմագ Ա-
վըսթրիա Մաճարիսթանըն միւտախէլէ էտէճէյի
մուհագգագ կէօրիւնիւյօր: Բուսիա իլէ Ավս-
թրիանըն արասընտա պաիս ի նախօնուտի հալ-
լար էքսիք օլմատըղընտան պիրպիրլէրինէ վէս-
վէսէ իլէ պագմագտա տըրլար: Պու հաֆթա
ղարֆընտա Բուսիանըն պաղը պէյի զապէթա-
լարընտա վէ վիէննա մաթպուլաթընտա Լիկիլ-
թէրրանըն մէսէյի ալէյինտէ սէօզլէր պուլուն-
մուշ տըր: Բուսիանտա Փան-Ալալիսթիլի ֆաալ
պիր հալտա պուլունույօրլար: Եինէ տէ, պիւ-
թիւն Էվրօփա հարպըն թէլամիւմ էթմէսինին

տէհէթի նէթիճէլէրինի կէօրէրէք միւմփին մէր-
թէպէ աւըր մէն էթմէք իչիւն էլլէրինտէն կէլէն
հէր ճէհա մէվզի ի ինրայա գօյմագտա տըրլար:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Քաղ. մոլոլուն մէմուրիլէթի Աալիյէ նէգա-
րէթի թարաֆընտան թասարգ օլունմուշ տըր:
Քաղ. մոլոլ պու հաֆթա պիր գալ սէֆա
ագտը իճթիմա էթմիշ վէ Փաթրիգիսանէ իպա-
հաթը վէ թէնսիգաթը մէսէլէսինին պաշա չը-
գարըլմասը, Երուսաղէմ Տեղապահընըն իրապը
իլէ մուամէլաթը մալիյէյի թէֆթիշ էտէճէք պիր
մէմուրուն իլամը, Փաթրիգիսանէ հէյէթլէրինին
վէ գօմիսիօնլարընըն թէնսիգ վէ թէլէքիլի վէ
սաթիլէ հագգընտա միւզաքէրաթտա պուլունմուշ
տըր: Անաստօլունուն պաղը գրամլարընտա վու-
ղու պուլմագտա օլան ղուլմ վէ ճինալէթլէր
հագգընտա չարէլէր արամագ մագսէսիլլէ թէլ-
քիլ օլունմուշ օլան գօմիսիօն թաշրա մէրիս-
սալարընա թահրիւրաթլար կէօնտէրէրէք պու
անվալա նիհայէթ վէրմէք իչիւն նէ թալիլէլէր
էտէպիլէճէքլէրինի վէ խուսուսա պուլունտուգ-
լարըն եէր իչիւն նէ կիպի թէլլիֆլէրի պուլուն-
սուղունու սիւալ էթմիշ տիր: — Փաթրիգիսանէ
45 եաչընա գատար օլան էֆրատըն թահթը
սիւահա ալընմասընա տաթի հիւքիւմէթէ միւրէ-
ճաթ էթմիշ իտի: Հիւքիւմէթ մէզքիւր միւ-
րաճէթա ճէվապէն՝ 45 եաչընա գատար օլան
ղալր ի միւսիւմ էֆրատըն թահթը սիւահա ալըն-
մայաճագլարընը վէ անլէրին անճագ էմր ի մուս-
յէնէսի ինրա գրընաճալընը պէյան էթմիշ տիր:
Հէր նէ գատար թաշրատա պաղը չէհրլէրտէ
ղալր ի միւսիւմլէրտէն մէզքիւր Էնան տաթի-
լինտէ պուլունան պաղը ֆէրտլէր թահթը սի-
լահա ալընմըլ իսէ տէ, պունըն՝ պիր եանլըլ
անլալըլ նէթիճէսի վէ սալթ մահալլի միւպաշէ-
րէթլէրտէն իպարէթ օլտուղու պէտիհի տիր:

ՓՐՕ. ՃԵՄԱԱԹԸ

Պաղտաա իսաթթընըն Հալէպտէն Զօպան
պէյիլլէ օլան գլսմընըն սէր միւհէնտիսի Մ.
Արնօլալ քի 32 սիննինտէ պիր Ալման Փրօթլա-
թան օլուպ, զայէթ լաթիֆ վէ հալիւ թապիա-
թըյա ճիւլէ ամլէլէն սէվկիւլիւ օլմուշ իտի,
Էվվէլիսի Փէնճէնպիհ ագչամը (Հոգ. 10) սաաթ
2 րատտէլէրինտէ Ագթլէրինաէն պիր սիւրաթ
արապասըյա Զօպան պէյիլլէ կիտէրքէն, արա-
պա՝ Էվվէլլէ կէչլէն գաթարըն Եօլտա պրապտըլը,
վէ չագըլ թաշը տօլու 2-3 վահօնա չարիլըլպ

կյանտէքիւն եանի, Մ. Արնօլտ, թէրճէմանը, քեաթիպի վէ 4 իսլամ իշխէր փարէ փարչա օլմուշար տըր: — Հալէպին սաալդ Ս. մէրիզան գօնասօյսը Մ. Փօխէ Հոկ. 15 տէ վէֆաթ էթմիշ վէ ճէնաղէ ալայը փէք մութանթան պիր սուրէթտէ իճրա օլունմուշ տըր: — Հալէպտէքի Վիսնիլի քիլիսէ Օսմանիյէ թէգքեար քիլիսէսինէ 8 Օսմ. իրա իանէ էյլէմիշէր տիր: — Այնթապա Մ. Թ. Գօլէճ Հոկ. 11 տէ իլք տէֆա օլարագ «Միւէսիսիւր կիւնիւ» նիւ կէօզէտէրէք օ միւնասիպէթլէ խօշ պիր զիյնէթ իճրա էյլէմիշէր տիր: Օ զիյնէթտէ Մր. Ճօն Հալլաճևա նըն՝ քէնտինին միւթէվէֆֆա պիրատէրի Նուայի էֆ. զիքրինէ թալէպէյէ իանէ մագսէսիյէ պիր մէպլաղ թախսիս էյլէտիլի խապէր վէրիմիշ տիր: Մ. Թ. Գօլէճին նիհարի թալէպէսի պուսէնէ 10 ճէ պալիղ օլմուշ տըր, վէ ճիւմէ թալէպէնին ատէտի 218 տիր: — Մարաշ իլմի իլա հիլաթ մէքթէպի պուսէնէ Սեպտ. 1 ծտէ 9 թալէպէ իլէ պաշլամըշ տըր: Մէքթէպի մէքքիւր քէնտի մէզունլարնըն ֆիհրիսթինի թապ ու նէշր էթմիշ օլարագ, մէզունլարտան մէքքիւր ֆիհրիսթի էլտէ էթմէք իսթէյէնլէր Մարաշտա Մր. Յ. Յ. Կուտսէլէ մուրաճաաթ էտէպիլիլէր: — Մ. Թ. Գօլէճ մուալլիմէրինտէն Փրօֆ. Պայեօզեան քէսպի իֆագաթ էթմէքտէ տիր, վէ Փրօֆ. Լուիֆի Պապիկեան Հոկ. 2 տէ Օր. Արուսեակ Պապիկեան իլէ էվլէնմիշ տիր: — Պատ. Հայկազուն Սանթամուր Գահրէտէ Լուսաքէր-Արեւ զաղէթասընըն սէր մուհարրիլի շինէ տալէթ էտիլմիշ, վէ մուսալլէյի տէ տալէթի գապուլ էթմիշ տիր: — Գահրէտէ ինճիլի քիլիսէ ազասընտան անապ Այնթապը Նուսուֆ ալա իշխանեան վէ պիրատէրի Գէորգ աղա իշխանեան իւշ հաֆթա զարֆընտա վէֆաթ էյլէմիշէր տիր: — Այնթապ Ս. մէրիզան զըզլար մէքթէպիսին թալիպաթը պուսէնէ 200 է պալիղ օլմուշ օլուպ, (60 լէյլ տիր) պուսէ մէքթէպին թարիսինտէ էն երէքսէք սալը տըր: — Այնթապ խաթաթա նէմինտէ Միւ Պիւրըն թահթ լտարէսինտէ պիր «Սանթա պագըրլար» մէքթէպի թէէսիս էտիլմիշ տիր: — Բիթապը Նազար էֆ. Մոս տիշեան Վան, Պիթիւս, Յարգին, վէ Հայնիլի վէ սալի Հայ վէ Հայ-Բիւրա գարիլէրինի զիյարէթ էյլէմիշ վէ հազընտա վաթանը օյան Գայսէրիյէն ավտէթ էյլէմիշ տիր:

S U Ն Ի Լ Ի

Պապանդարտա մուհարեպե. — Կէչէն հաֆթաքի նուսթէմիզտէ Պապ լ Ալինին Սօֆիաաաքի սէֆիրինի կէրի չաղրմըշ խալիսի վէ Նուան, Սըրպ վէ Պուլզար սէֆիրլէրինին տէ 24 սաաթ զարֆընտա շէհրիֆիլի թէրք էսէճէքլէրի զանն օլունմագտա խալիսի խապէր վէրմիշ խալիք: Պապան հիւքիւմէթլէրինին պիլիթթիֆագ Պապ լ Ալիյէ վէրմիշ օլտուգլարը նօթալա Պապ լ Ալինին ճէվապ լ լէտտ վէրմէսի իւզէրինէ մէքքիւր հիւքիւմէթլէրին տէրհալ իլան լ հարպ էթմէսինէ ինթիզար օլունմուշ օլտա իսէ տէ, մէքքիւր հիւքիւմէթլէրին հալ լ սէֆէրպէրիտէ տէվաթ էթմէքլէ պէրապէր իլան լ հարպը թէէսիլ էթ. տիքլէրինի կէօրէրէք, Սարիճիյէ Նաղըրը կէչէն Փէնճէնպիս կիւնիւ Հոկտ. 17 էօյլէտէն սօնրա Պուլզարիսթան վէ Սըրպիսթան սէֆիրլէրինէ պիր պէյաննաթէ իրապ էսիպ անլէրէ հիւքիւմէթ ի մաթպուլէրի իլէ Պապ լ Ալի արասընտա սուլուն խաթմէսի զայր ի գապիլ պիր հալ քէսպ էթմիշ խալիսի, պինաէն ալէյի սէֆարէթլանէ էրքեանընըն միւրուր թէգքիլէրլէրինի ալարագ մէմալիք լ Օսմանիյէի թէրք էթմէրի լազըմ կէլտիլինի պէյան էթմիշ, վէ տէրագապ Օսմանը օրտուսունա արշ էմրի վէրիլմիշ տիր: — Պուլզար վէ Սըրպ հիւքիւմէթլէրինէ զարըն Պապ լ Ալի թարաֆընտան պէօյլէճէ իլան լ հարպ էսիլ տիլի հալտէ Նուանիսթանա զարըն պիր մուսաթէլտէ պուլունուլմատըլը հէր թալաֆտա մուճիպ լ թէաճիւպ կէօրիլիւպ ֆարղը թէֆսիրլէրէ միւնասիպէթ վէրմիշ խալի Յագաթ աշի կիւնտէ Նուանիսթան սէֆիրի տալի քէնտի միւրուր թէգքիլէրլէրինի թալէպ վէ հիւքիւմէթ լ թարաֆընտան տէվլէթ լ Օսմանիյէն զարըն լ լան լ հարպ էտիլտիլինի Սարիճիյէ նէզարէթինէ թէպիլիլ էյլէմիշ տիր: Շու հալտէ աշի կիւնտէ հիւքիւմէթ լ Օսմանիյէ Նուանիսթան: Սըրպիսթան, Գարատաղ վէ Պուլզարիսթան իլէ մուհարէպէյէ պաշլամըշ տըր: Թալիք զաղէթասընըն պէյանըն նազարէն քազլիմի Գանապըն կէչմիշ տաֆէլէրի պէր վէճի լ աթի տիր: «Պապան տէվլէրլէրինին իթթիֆագը զահրէն մէմալիք լ Օսմանիյէ տալիլինտէ պուլունան միլլէթտաշարընըն մէնաֆի լ միւշթէլիքլէրինի մուհաֆազա էսապ իւզէրինէ միւսթէնիտ օլունալ: Արնալու տուգտաքի զըյաթը տիսիլ իլէ Գօշանա հատիսէսի պու իթթիֆագը թազվիլէ էթմէյէ իւրամէթ էյլէտի: — Սեպտ. 30 Պուլզար

րութան վէ Սըրպիսթանտա միւշթերէք պիր սէֆերպէրլիք իլան էտիլտի: Երանանիսթան իլէ Գարաթաղ տա պունա իմիլտալ էթտիլէր: Զոկ. 1. Թիւրքիստա մուգապէլէթէն ումումի սէֆերպէրլիք իլան օլունտու: Զոկ. 2. Տէվլէթլէրին թարաֆէյնէ թէպիլդաթը: Զոկ. 3. Թիւրքիստա Նազըմ փաշա ումում գոմանտան թաշին էտիլտի, տիկէր թարաֆտա Պալգանլարտա Սքարուզօյու մուհաֆազա իշլին պիր չարէ արանլուգտա իտի: Զոկ. 4. Պիր չարէ հալինտէ Պէրլին մուհաֆազա մէսինին 23 իւնի մատտէսինի վէ 1880 վիլայէթ գամուռնուս. թաթպըգ էթմէք, վէ Զոկ. 7. տէ տիկէր պիր չարէ մագմընտա Մ. Փուռնգարէսին թէքլիֆի իւզէրինէ, տէվլէթլէր նամընա Պալգանլար փաթախիլարընա թէշլպիլսաթը միւշթերլէքէ իծրասը թասմիմ էտիլտի: Զոկ. 8. Գարաթաղ իլանը հարպէյլտի: Զոկ. 9. Գարաթաղ Արնաւլուարուգա թէնաւլուգ էտիլպ Տէշիլ գալասընը գապիթ էյլէտի: Զոկ. 10. Տէվլէթլէր Թիւրքիստա միւշթերլէք պիր նոթա վէրտիլէր: Զոկ. 11. Գարաթաղ լուր իշգոտրա իւզէրինէ հարաքէթ էտիլպ Շիֆլանիք իսթիհքեամընը պլուրար: Զոկ. 12. Թուգ մուհասէրէ էտիլտի: Զոկ. 13. Պուլղարիսթան, Սըրպիսթան, Երանանիսթան վէ Գարաթաղ թարաֆընտան տէվլէթի Օսմանիյէ միւշթերլէք պիր նոթա վէրտիլտի: Զոկ. 14. Գարաթաղ լուր Թուգ գասապասընը զապիթ էթտիլէր: — Կիրիտ մէպուսարը Երանանիսթան մէճիսի մէպուսանընա գապուլ էտիլտի: Զոկ. 15. Ուշիտէ Թիւրքիա իլէ իթալիա արասընտա սուլ իմգա էտիլտի: Հիւքիւմէթի Օսմանիյէ Պուլղարիսթան վէ Սըրպիսթան իլէ գաթը միւնասիպիթ էյլէտի: Զոկ. 16. Գարաթաղ լուր Պլանայը գապիթ էթտիլէր: Զոկ. 17. Հիւքիւմէթի Օսմանիյէ Պուլղարիսթան իլէ Սըրպիսթան իլանը հարպ էյլէտի: Երանանիսթան տախի հիւքիւմէթի Օսմանիյէ իլանը հարպ էյլէտի: — Երանանիսթան հիւքիւմէթի Օսմանը հուսուտուտունուն թանթը ապլոգալա ալընը իտիլինի տիւվէլի մուգազամայա թէպիլգ էթմիշ տիր: — Վարնա չէրի Օսմանլուր թարաֆընտան թափաթուլմուշ տր: Եվլէլա Վարնա իսթիհքեամաթընտան պիլ մուգապէլէ աթէշ էտիլմիշ իսէ տէ, պիր խապէրէ կէօրէ մէղքիւր իսթիհքեամաթ Օսմանը թափարը վասըթասըյլէ թախիլպ էտիլմիշ տիր: Վարնա իմանընտա պիր գաշ Պուլղար թորիլտուսու պուլունմագլէ Օսմանը սոնանմասը մէղքիւր թորիլտուարը թախիլպ էյլէմէք նիյէթինտէ տիր:

Միսթեկէվլի. — Կիրիտլիլէր Կիրիտին Երանանիսթան իլանգ էտիլտիլինի իլան էթմէսինի Երանանիսթան հիւքիւմէթինտէն թալէպ էյլէտիլէր իսէ տէ, Վէնէզլիս օ մէսլէլի թասալիպ էթմէմիշ, անճագ Կիրիտլիլէրին Երանանիսթան փարաթիւնինէ մէպուս կէօնտէրմէլէրինէ միւսատուէ էյլէմէքլէ պէրապէր, Կիրիտտէ շիմտիլիք հաթի տէվլէթլէրին օրայը թէրք էթաթլէրի վագթընը սքարուզուսընըն տէվամընը թալէպ էթմիշ վէ ապ մէսլէլին սոն վէ գաթի սուրէթտէ հալլընը մուհարէպէտէն սոնրայա թէրք էյլէմիշ տիր: Պու մէսլէք հէր ճիհէթլէ թանսին էտիլմէքտէ տիր: Կիրիտլիլէր Երանան օրաուսունա մուսաթէնէթ էթմէք իւզրէ կէօնլիւ եալըլմագտա տըրլար: — Սէլանիք չէրի մէյտանը մուհարէպէլէ եագըն օլտուղու սէպէպաէն, հէյէթի Վիւքիլա՝ Ապուլ Համիսին օրատան Տէրիտասաթլէթ նագլ էտիլմէսինէ գարար վէրմիշ տիր: Սհիլն զագլթաթը մէղքիւր գարար ալէյինտէ շէտիա իւլ մէալ պիր պէնտ նէշը էթտիլի իշլին թաթիլ էտիլմիշ օլուպ, անըն եէրինէ ճհիլն չըգարլըյօր: — Օսմանը հիւքիւմէթի Բուհանիա վափօրը Փրիսիսի Մաիսինըն գուսփաննաթընտան, Վարնաթաթի Միսլիսինն մուհաճիլլէրի Իսիսնպօլա կէթիլմէսինի թալէպ էթմիշ, մէղքիւր վափօր սուսի Վարնայա օղրամիշ իսէ տէ, Պուլղարար վափօր իսկէլէյէ կիրէրսէ ալը գոյսոնագարընը գաթիսանա իսպէր վէրմիշլէր: Բուհանիա հիւքիւմէթի պունու իշտիլնէ, պու մուսաթլէսին գալմանի ի պէյն էլ միլէլէ մուվաֆրգ օլմասըլընը պէյան էպէրէք վափօրա միւտաթէլէ էթմէմէսինի թալէպ էթմիշ տիր: Վափօր Վարնատան 2,000 գասար մուհաճիլ ալըպ իսթանպօլա կէթիլմիշ տիր:

Ուոյն մուհիսի. — Պիր թարաֆտան եէնի մուհարէպէ պաշար իքէն, տիկէր թարաֆտան պիր սէնէ տիր տէվամ էթմէքտէ օլան իթալիա մուհարէպէսի իսթամ պուլուպ սուլ մուհաթէտէսի իմգա էտիլմիշ տիր: Սուլըն իմգալանմասը իւզէրինէ վաթը Շահանէ պիր ֆէրման իլէ թարապուսը Ղարպա քեամիլ մուլթարիլէթ վէրտիլինի իլան էյլէմիշ տիր: Հիւքիւմէթի Օսմանիյէ թարաֆընտան թարապուսը Ղարպաթի Օսմանը մէնաֆիլին մուհաֆազա իշլին սապըգ թէշրան Օսմանը սէֆիլի Շէմսէտտին պէյ վէզիլլիք րիւթպէսինէ րէֆ էտիլէրէք Նապի իւս Սուլթան իւնվանը իլէ մէմուր թալին օլունտու: Սուլնամէսին մուլթատար սուրէթլինի կէլէն հաթիս նէշը էտէրիլ:

Միջոցներ չունենալու պատճառով — Պուլզար գրառը պիր պէյաննամէ նէշը հետիւյ, պիւթիւն Պուլզար միլլէթինի մուհարէպէյէ տալէթ էյլէմիշ վէ պու պէյաննամէսէ մուհարէպէյին տիրի պիր հարպ օրտուղունու իրան էյլէմիշ տիր։ Պուլզարար զարպտա Բիւսթէնտիւտէն, անըն չարգի ճիւղէթինտէ Ճիւսմա ի Պալատան վէ պիր աղ տահա շարգտան Գըրճալի ճիւղէթինտէ վէ նիւայէթ էսիրնէ վէ Գըրգ քիլիսէ թարաֆընա հիւճիւմտէ պուլունմուշար տըր։ Իլք աղըզտա չէթէճի միւսա տէմէլէրի վուզու պուլմըշ իսէ տէ, կիտէրէք հարպ էտիրնէ գուրպինտէ, Գըրգ քիլիսէտէ փէք վասի պիր հալ ու հէյէթ քէսալ էյլէմիշ վէ պու հաֆթանըն Փէնճէնպի հիւնիւնէ տող-րու պէօյիւք մուհարէպէյէրին վուզու պուլ-մազտա խտիյի մէմուլ օլունալօրտը։ Պուլզար հուսուտունտաքի միւստտէմէլէրտէն մէվսուգ խապէրլէր էլան էլտէ էտիլէմէմիշ տիր։ Պուլզարարն ճէնաի չմէնտիֆէր խաթթընը էլէ կէ-չիրիպ օրտունուն շարգ վէ զարպ ճէնաիւ ա-րաւնտաքի ալազայը գաթ էթմէք տիր։ Բուս կէօնիւլիւլէրինին, խուսուսա Բուս սիւվարի լէրինին Պուլզար օրտունու իլէ պիրլէշտիյի խա-պէր վէրիլիօր։ — Օսմանլը տօնանմասընըն Վար-նայը թօփա թուրքուղու խապէր վէրիլմիշ իսէ տէ, պու պօմպարտումանըն նէթիճէսի նէ օլ-տուղու հալա մալիւմ տէյիլ տիր։

Սըրպիա հուսուտունտան տախի մէվսուգ խապէրլէր ալընամամըշ տըր։ Սըրպ օրտու-սու իքիյէ թագսիւմ օլունմուշ օլուպ, պիր գըսմը Փրիշթինա վէ տիկէր գըսմը Իւսկիւպ իւզէրինէ եիւրիւմէքտէ տիրլէր։ Օ թարաֆար-տա տախի պիր պէօյիւք միւստտէմէ մէմուլ օլ-ունմազտա տըր։ Լաքին Սըրպ օրտունունուն էփէյի պիր գըսմը Պուլզար օրտունու իլէ պիր-լէշտիյի իչիւն Սըրպ հուսուտունտաքի միւսա-տէմէնին փէք պէօյիւք օլմայաճալը զանն օլու-նույօր։

Գարաւաղ հուսուտունտա մուհարէպէ տէվամ էյլէմէքտէ տիր։ Շիւմալտա Ագօլա վէ ճէնուպտա թուզի վէՇիփչանիք Գարաւաղըլարըն էլինէկէշմիշ օլուպ անլէր Իւսկիւտարա տողրու իլէրիլէմէք տէ տիրլէր։ Իւսկիւտարա ճէնուպտան հիւճիւմ էտէն Գարաւաղ ասաքիւրի միւնէկիւմէն կէրի տէօնմէյէ մէճպուր օլմուշար տըր։ Ագօլանըն Օսմանլըլար թարաֆընտան իսթիւտատ էախիլի ըրիվայէթ էտիրիօր։ — Եունանիսթան հուսու-տունտա Եունանիլէր թէսալիա հուսուտունտա 50—60 պին վէ Նարտա հուսուտունտա 40,000 ասքէր թօփամըշար տըր։ Պու թարաֆտա տա-խի պէլի պիր միւստտէմէ վուզու պուլտուղու-նա տաիր մէվսուգ պիր խապէր հօգ տըր։ Եու-

նան տօնանմասընըն նէրէտէ օլտուղու պէլի տէյիլ տիր։ — 150 գասար Օսմանլը Պուլզար-լար էտիրնէտէ էշգըյա մագամընտա մագնունէն տէրտէսթ էտիրիպ շէհրիմիդէ կէթիլիլէրէք Տի-վանը հարպա թէսլիւմ էտիրիլ տիրլէր։ Պուլզար էկզարգիւնէսի պու պապտէ Պապը Ալիյէ փէք չէտիտ իւլ մէալ պիր թագրիւր վէրիպ, մէզքիւր քիմէլէրին պիսուշ խտիլէրինի պէյան վէ սալը վէրիլմէլէրինի թալէպ էթմիշ տիր։ — Իւնիք-վիւսուղ զալէթասընտա օգունտուղունա կէօրէ, Իսփանիա հիւքիւմէթի Սըրպիայա էն գըսա թարիզ իլէ 80,000 մալգէր կէօնտէրէճէլինի Սըրպ հիւքիւմէթինէ պիլտիրմիշ տիր։ — Մու-հարիպ տէվլէթլէր արասընտա չէտիտ պիր միւ-ստտէմէ վուզուի ագալինտէ տէրհալ պիր միւ-թարէքէ իրան էթմէք իւզրէ տիւլէլի մուաղ-զամանըն թէվասսութ էտէճէքլէրի սէօյլէնիօր։

Փեմնէյէնպի խապէրլէր։ — Պուլզար օրտունու էտիրնէ ճիւղէթինտէ հուսուտուն կէչիպ Մուսթա-ֆա-փաշայա հիւճիւմ վէ անը զապթ էթմիշ տիր։ Թիւրքլէրտէն 170 սիւվարի վէ 200,000 քիօ էրզազ տիւշմէն էլինէ կէչմիշ տիր։ — Գա-րաւաղըլար Հոկտ. 20տէ Կուսինայը զապթ էյ-լէմիշ տիրլէր։ Ասաքիւր ի Օսմանիլէտէն պիր գըս-մը տիւշմէն էլինէ էսիր տիւշմիւշ օլուպ, անլէր արասընտա 100 նէֆէր Արնաւուտար պուլու-նույօր իմիշ, էտիրնէնին չէմալ վէ չէմալի շարգ ճիւղէթլէրինտէ Մարիցա վաւտիսինտէ Օսմանլը վէ Պուլզար գըթաթիւր արասընտա ումումի վէ չէտիտ պիր մուհարէպէ պաշլամըշ իսէ տէ, հալա մուհարէպէյին նէթիճէսիլէ տաիր մէվսուգ պիր խապէր ալընամամըշ տըր։ — Գօնանօվատա (Իսկիւպ վիլայէթի) Օսմանլը գըթաթիւր ի-լէ Սըրպ վէ Պուլզար ասաքիւրի միւնըն-տան չէտիտ պիր հարպ տէվամ էտիրիլ իմիշ։ — Պալգանիլարտաքի մուհարէպէյին նիւայէթինէ գատար տէվամ էթմէք իւզրէ, հէյէթ ի վիւքէ-լա կէօնիւք իւսուտունըն եիւզտէ 5է իպլա-լընա գարար վէրմիշ տիր։ — Հիւքիւմէթ Սպտիւլ Համիտի Սէլանիքտէն Իսթանպուլա նազլ էթմէք նիլէթինտէն վազ կէչիպ, անը Պրուսայա նազլ էթմէյէ գարար վէրմիշ տիր։ — Հիւքիւ-մէթ էտիրնէ էհալիսինտէն իսթէյէնլէրին մէճ-ճանէն Տէրիստաթէթէ կէլմէլէրի իչիւն պիր թա-գըմ վալօնիւր եօլամըշ տըր։

Միւսիւր ի մեհուլ վէ սահիպ ի իմիլիպ
Յ. Գ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Օ. ԱՐՁՈՒՄԱՆ ՄԱԹՊԱԱԾԸ
Տէրիստաթէ, Զագմագըլար, Յակոբան իւան